

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας
(Πρώην ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Μεσολόγγι)

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μορφές Κοινωνικής Αλληλεγγύης:

Η περίπτωση των κοινωνικών παντοπωλείων και των κοινωνικών
φροντιστηρίων στην Ελλάδα

Πετσίνης Άγγελος

A.M: 15147

Γούναρης Αργύρης

A.M: 15012

Επιβλέπων:

Αθανάσιος Στραβοσκούφης

Δρ. Πολιτικής Επιστήμης

Πετσίνης Άγγελος

Γούναρης Αργύρης

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας

(Πρώην ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Μεσολόγγι)

Copyright © Πετσίνης Άγγελος, Γούναρης Αργύρης, 2019

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος, All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευτεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Τμήματος Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας (Πρώην ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Μεσολόγγι).

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη διεξήχθη στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας με θέμα «Μορφές Κοινωνικής Αλληλεγγύης: Η περίπτωση των κοινωνικών παντοπωλείων και των κοινωνικών φροντιστηρίων στην Ελλάδα» και έχει ως στόχο τη μελέτη των δομών αυτών σε δύο περιοχές της Ελλάδας, τη Ναύπακτο και τη Χαλκίδα. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται η οργάνωση αυτών των δύο δομών, ο τρόπος λειτουργίας, η ανταπόκριση του κοινού, αν επιτυγχάνονται οι στόχοι της, προτάσεις αλλά και σκέψεις των συνεντευξιαζόμενων για τη λειτουργία των δομών και τέλος η συμβολή του κράτους.

Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελείται από δύο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό. Στο πρώτο μέρος γίνεται η βιβλιογραφική ανασκόπηση και η παρουσίαση των δομών. Χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια, ενώ το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τη μεθοδολογία της έρευνας, τα αποτελέσματα αυτής και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τα παραπάνω.

Το υλικό της έρευνας αποτελείται από έγκυρες ελληνικές κυρίως αλλά και ξένες πηγές.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην κοινωνική αλληλεγγύη, στα τυπικά και άτυπα δίκτυά της, τους φορείς της τόσο αυτούς που σχετίζονται με το κράτος, όσο και του ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα, αλλά και στις δράσεις των οργανώσεων για την προσφορά αλληλεγγύης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται στο ζήτημα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα αλλά και στο τι το προκάλεσε, ξεκινώντας από ορισμούς της οικονομικής κρίσης, μία μικρή αναφορά στο ιστορικό κομμάτι της, στα αίτια της κρίσης και σε συμπεράσματα που καταλήγουν ερευνητές γι' αυτό το ζήτημα.

Στο τρίτο κεφάλαιο εισερχόμαστε στη θεωρητική ανάλυση και παρουσίαση της μίας από τις δύο δομές που μελετήσαμε. Πρόκειται για τα κοινωνικά φροντιστήρια, όπου παρουσιάζουμε τους όρους και στις προϋποθέσεις λειτουργίας τους, στις υπηρεσίες που παρέχουν, τους ωφελούμενους των δομών αυτών, τη στελέχωση και την κοστολόγηση της δομής και δίνεται ένας συγκεντρωτικός πίνακας όπου παρουσιάζονται αναλυτικά κάποια από τα κοινωνικά φροντιστήρια που λειτουργούν στην Ελλάδα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στα κοινωνικά παντοπωλεία. Πιο συγκεκριμένα, στους όρους και στις προϋποθέσεις λειτουργίας τους, στις υπηρεσίες που παρέχουν, στους ωφελούμενους των δομών αυτών, στις αρμοδιότητες των στελεχών και στον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στη λειτουργία των κοινωνικών παντοπωλείων. Τέλος, δίνεται ένας συγκεντρωτικός πίνακας όπου παρουσιάζονται αναλυτικά κάποια από τα κοινωνικά παντοπωλεία που λειτουργούν στην Ελλάδα.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τη μεθοδολογία της έρευνας, δηλαδή τον σκοπό της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, το είδος της έρευνας, τον πληθυσμό στον οποίο έγινε αναφορά, στο ερευνητικό εργαλείο, στην τεχνική συλλογής πληροφοριών και στην ανάλυση των δεδομένων.

Το έκτο κεφάλαιο αφιερώνεται στα αποτελέσματα της έρευνας. Παρουσιάζονται οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων τόσο από το κοινωνικό φροντιστήριο όσο και από το κοινωνικό παντοπωλείο. Τέλος, γίνεται αναφορά στη συζήτηση των αποτελεσμάτων.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνική αλληλεγγύη/ οικονομική κρίση/ κοινωνικό παντοπωλείο/ κοινωνικό φροντιστήριο

Abstract

This study was conducted in the framework of a dissertation entitled "Forms of Social Solidarity: The case of Koinoniko Pantopoleio and Koinoniko Frontistirio in Greece" and aims to study these structures in two regions of Greece, Nafpaktos and Chalkida. More specifically, studies the organization of these two structures, mode of operation, the response of the audience, if the objectives are met, proposals and thoughts of the interviewees on the functioning of the structures, and the contribution of the state.

This study consists of two parts, theoretical and research. The first part is the literature review and presentation of the structures. Divided into four chapters, while the second part contains the research methodology, the results and the conclusions drawn from the above.

The research material consists of mainly valid Greek and foreign sources.

The first chapter deals with social solidarity, in formal and informal networks of, the bodies of both those associated with the state, and the private and voluntary sectors, but also the actions of organizations who offer solidarity.

The second chapter is for the issue of the economic crisis in Greece and what caused it, starting from the economic crisis definitions, a small reference to the historical part of, the causes of the crisis and the conclusions that lead researchers on this issue.

In the third chapter we enter the theoretical analysis and presentation of one of the two structures studied. It is about Koinonika Frontistiria, where we present conditions and operating conditions, the service provided, the beneficiaries of these structures, staffing and costing structure and a summary table is given where some of the social tutorials analytically presented operating in Hellas.

In the fourth chapter we refer to Koinonika Pantopoleia. More specifically, the terms and conditions of operation, the service provided, the beneficiaries of these structures, the responsibilities of executives and the role of social workers in the mode of Koinonika Pantopoleia in Greece.

The fifth chapter includes the research methodology, ie the purpose of research, research questions, the kind of research, the population to which reference was made in the research tool, technical information collection and analysis of data.

The sixth chapter is devoted to research results. Presented the answers of interviewees from both the Koinoniko Frontistirio and Koinonika Pantopoleio. Finally, reference is made to the discussion of the results.

Key words: social solidarity/ economic crisis/ Koinoniko Pantopoleio/
Koinoniko Frontistirio

Αφιερώνεται στις οικογένειες μας και σε όσους συνέβαλαν για
την εκπόνηση της παρούσης εργασίας.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Abstract	6
Εισαγωγή.....	12
Κεφάλαιο 1.....	14
1. Κοινωνική αλληλεγγύη.....	14
1.1. Ορισμός.....	14
1.2. Γενικά.....	14
1.3. Τυπικά και άτυπα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης	15
1.4. Οι φορείς του δημοσίου τομέα.....	15
1.4.1 Οι φορείς της κεντρικής διοίκησης	15
1.4.2 Οι φορείς της Περιφερειακής διοίκησης	16
1.4.3 Οι φορείς της Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης	16
1.4.4 Οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	16
1.5. Οι φορείς του ιδιωτικού τομέα	16
1.6. Οι φορείς του εθελοντικού τομέα	17
1.7. Δράσεις οργανώσεων/δικτύων.....	17
Κεφάλαιο 2.....	18
2. Το ζήτημα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και τι το προκάλεσε	18
2.1. Ορισμός.....	18
2.2. Ιστορικά.....	18
2.3. Αίτια της κρίσης.....	21
2.4. Σχέση Οικονομικής Κρίσης με Κοινωνική Αλληλεγγύη	22
2.5. Εμφάνιση δομών ως απάντηση στην κρίση.....	23
2.6. Δίκτυα Κοινωνικής Αλληλεγγύης	24
2.7. Συμπεράσματα	25
Κεφάλαιο 3.....	27
3. Τα κοινωνικά φροντιστήρια ως μορφή κοινωνικής αλληλεγγύης.....	27
3.1. Γενικά.....	27
3.2. Όροι και προϋποθέσεις λειτουργίας.....	27
3.3. Παρεχόμενες υπηρεσίες.....	30
3.4. Ωφελούμενοι δομών	31
3.5. Στελέχωση και κοστολόγηση δομής.....	31
3.6. Τα Κοινωνικά Φροντιστήρια ανά την Ελλάδα.....	32

Κεφάλαιο 4.....	34
4. Τα κοινωνικά παντοπωλεία ως μορφή κοινωνικής αλληλεγγύης	34
4.1. Γενικά.....	34
4.2. Όροι και προϋποθέσεις λειτουργίας.....	35
4.3. Παρεχόμενες υπηρεσίες.....	35
4.4. Ωφελούμενοι δομών	36
4.5. Αρμοδιότητες στελεχών	36
4.6. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στα Κοινωνικά Παντοπωλεία	37
4.7. Τα Κοινωνικά Παντοπωλεία ανά την Ελλάδα	38
Κεφάλαιο 5.....	40
5. Μεθοδολογία της Έρευνας.....	40
5.1. Σκοπός της έρευνας.....	40
5.2. Ερευνητικά Ερωτήματα.....	40
5.3. Είδος Έρευνας.....	40
5.4. Πληθυσμός	41
5.5. Ερευνητικό Εργαλείο	41
5.6. Τεχνική συλλογής πληροφοριών.....	42
5.7. Ανάλυση Δεδομένων	42
Κεφάλαιο 6.....	44
6. Αποτελέσματα της Έρευνας	44
6.1. Απαντήσεις συνεντευξιαζόμενων	44
6.1.1. Κοινωνικό Φροντιστήριο	44
6.1.2. Κοινωνικό Παντοπωλείο	49
Συμπεράσματα – Προτάσεις	54
Βιβλιογραφία	56
Παράρτημα.....	60

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τον διδάσκοντα και επιβλέποντα της πτυχιακής μας εργασίας κ. Στραβοσκούφη για την ευκαιρία που μας έδωσε να εργαστούμε πάνω σε αυτή την έρευνα, αλλά και για την πάντα άμεση και πολύτιμη καθοδήγηση του σε όλα τα εμπόδια που προέκυψαν.

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε τις οικογένειές μας που ήταν πάντα δίπλα μας κατά τα φοιτητικά μας χρόνια.

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης αποτελεί ένα μείζον ζήτημα της σύγχρονης κοινωνίας στην Ελλάδα, όπως βέβαια και σε άλλες χώρες του κόσμου. Αυτή η οικονομική κρίση έχει δημιουργήσει δυσκολίες και αναταράξεις στη χώρα με αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας και τις καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού. Παρατηρούνται φαινόμενα όπως η αδυναμία των ανθρώπων να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της καθημερινότητας, περιορισμένη πρόσβαση στην παροχή τροφίμων και ειδών καθημερινής ανάγκης ή ακόμα και βοήθειας στο κομμάτι της εκπαίδευσης.

Σε αυτό το σημείο έρχεται να δράσει η αλληλεγγύη. Η λειτουργία της κοινωνικής αλληλεγγύης εκφράζεται στο κοινωνικό πεδίο μέσω της συμπαράστασης σε άτομα που χρήζουν βοήθειας, ενώ παράλληλα έχει και τον ρόλο της έκφρασης υπεύθυνης στάσης ενός πολίτη απέναντι στο κοινωνικό σύνολο με στόχο την προστασία κάποιου αδύναμου (Meulen & Wright, 2010).

Ο σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι να διερευνηθεί ο τρόπος και ο στόχος λειτουργίας των Κοινωνικών Παντοπωλείων και των Κοινωνικών Φροντιστηρίων σε δομές που λειτουργούν στην Ελλάδα σήμερα σχετικά με τις κοινωνικές παροχές στα άτομα που διαβιούν σε συνθήκες κάτω από τα όρια της φτώχειας. Επίσης, να αναδειχθούν οι δυσκολίες, αλλά και τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι δομές αυτές και το κατά πόσο έχουν επηρεαστεί από την οικονομική κρίση. Τέλος, ως επιμέρους στόχοι είναι να ερευνηθούν οι προτάσεις και τα οράματα των συνεντευξιαζόμενων για ένα καλύτερο μέλλον αυτών των κοινωνικών δομών, την βελτίωση των υπηρεσιών αλλά και την ανάπτυξη αλληλεγγύης, όσο διανύουμε αυτή τη δύσκολη περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Το πεδίο μελέτης αυτής της έρευνας αποτελείται από τέσσερις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, δύο Κοινωνικά Παντοπωλεία και δύο Κοινωνικά Φροντιστήρια σε δύο διαφορετικά μέρη της Ελλάδας. Το δείγμα αποτελείται από τέσσερις επαγγελματίες που απασχολούνται σε αυτές τις δομές. Η μεθοδολογία έρευνας που ακολουθήθηκε ήταν η ποιοτική και το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε η ημι-δομημένη συνέντευξη.

Τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας είναι αρχικά ότι οι δομές δεν καθίστανται ικανές να καλύψουν τουλάχιστον τις καθημερινές και βασικές ανάγκες αυτών που ζουν στα όρια της φτώχειας και αυτό γιατί αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω

της οικονομικής κατάστασης που βρίσκεται η χώρα μας. Διακρίνεται ότι η οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η χώρα επηρεάζει την κοινωνική πολιτική που ακολουθείται και αυτό το γεγονός επηρεάζει άμεσα τη λειτουργία των δομών. Ωστόσο, είναι ενδιαφέρον το γεγονός πως αν και η κατάσταση που αντιμετωπίζουμε σε χώρα είναι δύσκολη, υπάρχει ακόμη το αίσθημα της κοινωνικής αλληλεγγύης και η αλληλοβοήθεια, τόσο στην πόλη της Ναυπάκτου όσο και στην πόλη της Χαλκίδας όπου επικεντρώθηκε η έρευνά μας.

Κεφάλαιο 1

1. Κοινωνική αλληλεγγύη

1.1. Ορισμός

Στην κοινωνία μας σήμερα υπάρχουν ομάδες ανθρώπων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, έχουν λιγότερα προνόμια και βιώνουν καταστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού. Σε αυτό το κοινωνικό επίπεδο εφαρμόζεται η αλληλεγγύη. Η λέξη αυτή σημαίνει: *το ηθικό καθήκον της αλληλοβοήθειας, της υποχρέωσης που έχουν τα μέλη μιας ομάδας να υποστηρίζονται και να ενισχύονται αμοιβαία* (Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, 2018). Επομένως, η αλληλεγγύη που εκφράζεται στο κοινωνικό πεδίο, δηλαδή η κοινωνική αλληλεγγύη, αποτελεί μία αξία που εκφράζεται με τη συμπαράσταση σε άτομα που χρήζουν βοήθειας. Επιπλέον, η κοινωνική αλληλεγγύη μπορεί να είναι και η έκφραση υπεύθυνης στάσης ενός πολίτη απέναντι στο κοινωνικό σύνολο με στόχο την προστασία κάποιου αδύναμου (Meulen & Wright, 2010).

Ένας ακόμα φημισμένος ορισμός της έννοιας είναι αυτός του Γάλλου κοινωνιολόγου Emil Durkheim το 1893, ο οποίος αναφέρεται στη μηχανική και την οργανική για να αναφερθεί στη μετάβαση από την παραδοσιακή στη μοντέρνα κοινωνία. Σύμφωνα με τον Durkheim, οι παραδοσιακές κοινωνίες που στηρίζονταν στη μηχανική αλληλεγγύη χαρακτηρίζονταν από την κοινωνική συνεργασία μεταξύ των μελών. Όμως με τον εκμοντερνισμό της κοινωνίας δημιουργήθηκαν πιο πολύπλοκες κοινωνικές σχέσεις που εκφράζονται με την οργανική αλληλεγγύη, στην οποία η κοινωνική συνοχή βασίζεται στην ατομική και ομαδική αλληλοσυμπλήρωση για την εκπλήρωση στόχων. Αυτό συνεπάγεται τον κοινωνιολογικό ρόλο της αλληλεγγύης (Παπαγεωργίου, 2016).

1.2. Γενικά

Η κοινωνική αλληλεγγύη αποτελεί μία κοινωνική παρέμβαση, μία υποχρέωση σε έναν συνάνθρωπο και γεννά έναν δεσμό μεταξύ των ανθρώπων που αλληλεξαρτώνται. Έτσι, η απάντηση σε μία κοινωνία η οποία μπορεί να αντιμετωπίζει οποιασδήποτε μορφής κρίση είναι η αλληλεγγύη. Η κοινωνική αλληλεγγύη ενδυναμώνει τη σχέση μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας, καλλιεργεί την ενσυναίσθηση και το αίσθημα σεβασμού και αλληλοβοήθειας, αλλά και ενδυναμώνει την κοινωνική συνοχή.

Οι δράσεις της κοινωνικής αλληλεγγύης λαμβάνουν χώρα τόσο στο πλαίσιο της τυπικής όσο και της άτυπης κοινωνίας πολιτών. Ενώ, η πολιτική παροχής βοήθειας και

οι παροχές της κοινωνικής αλληλεγγύης προωθούνται στη χώρα μας από δημόσιους, ιδιωτικούς φορείς και από πολλούς που προσφέρουν εθελοντική εργασία (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

1.3. Τυπικά και άτυπα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης

Τα τυπικά δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης αναγνωρίζονται από το νόμο. Τέτοια παραδείγματα είναι οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες ή και επίσημες εθελοντικές οργανώσεις για τις οποίες υπάρχουν έρευνες και δεδομένα (Μπασδάρης, 2016).

Τα άτυπα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης είναι φορείς που δεν αναγνωρίζονται από τον νόμο. Τα άτυπα δίκτυα αποτελούν τον λεγόμενο τέταρτο πυλώνα της παροχής προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών. Δεν έχουν γεωγραφική θέση και είναι αφανή δίκτυα και γι' αυτό είναι απαραίτητη η συστηματική εις βάθος έρευνά του (Μπουρίκος, 2013).

1.4. Οι φορείς του δημόσιου τομέα

Οι φορείς του δημόσιου τομέα αποτελούνται από: την κεντρική διοίκηση, την περιφερειακή διοίκηση, τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση. Ενώ, οι υπηρεσίες παρέχονται από πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου που εποπτεύονται (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

1.4.1 Οι φορείς της κεντρικής διοίκησης

Το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης είναι ο βασικός φορέας που αποτελεί την κεντρική διοίκηση για την οργάνωση του δημόσιου συστήματος της κοινωνικής πρόνοιας. Ωστόσο, συνεργάζονται και άλλα Υπουργεία για την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

Η λειτουργία των φορέων εγκρίνονται με την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, ενώ διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: α) φορείς σχεδιασμού και παρακολούθησης τομέων προνοιακών πολιτικών όπου υπάγονται: το Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το Εθνικό Παρατηρητήριο Ατόμων με Αναπηρία, το Ινστιτούτο Κοινωνικής Δημογραφίας και Έρευνας (Ι.Κ.Δ.Ε.), οι Υγειονομικές Περιφέρειες (Υ.Π.Ε.), β) μονάδες Κοινωνικής Φροντίδας και γ) άλλα ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ κοινωνικής φροντίδας (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

1.4.2 Οι φορείς της Περιφερειακής διοίκησης

Οι αρμοδιότητες της Περιφερειακής διοίκησης ασκούνται από τη Διεύθυνση Υγείας και Πρόνοιας, η οποία είναι υπεύθυνη κυρίως για το έργο των υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας και ερευνά τα μέτρα που πρέπει να παρθούν για την παροχή υπηρεσιών στους κατοίκους της Περιφέρειας (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

1.4.3 Οι φορείς της Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης

Σε επίπεδο Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης οι Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας αποτελούν τους φορείς άσκησης προνοιακής πολιτικής με αρμοδιότητες την *προστασία οικογένειας και παιδιού, ατόμων με αναπηρία, οικονομικά αδύναμων και χορήγηση άδειας λειτουργίας ιδρυμάτων, επιχειρήσεων κοινωφελούς χαρακτήρα* (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

1.4.4 Οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Όσον αφορά το τοπικό επίπεδο ο Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι υπεύθυνος για τον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας όπου έχει τις παρακάτω αρμοδιότητες:

- υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής, παιδικής και τρίτης ηλικίας με ίδρυση παιδικών/ βρεφονηπιακών σταθμών, ορφανοτροφείων, κέντρων ψυχαγωγίας και αναψυχής ηλικιωμένων, γηροκομείων κ.α.
- συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα για την υποστήριξη και φροντίδα ευπαθών κοινωνικών ομάδων, με χρηματικά βοηθήματα κ.α.
- στήριξη οικονομικά αδύναμων και αστέγων με βοήθεια για την ένταξη στην κοινωνία.
- προώθηση εθελοντισμού και κοινωνικής αλληλεγγύης με δράσεις για την στήριξη προγραμμάτων τους δήμου για την κοινωνική αλληλεγγύη (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

1.5. Οι φορείς του ιδιωτικού τομέα

Οι φορείς που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα σχετίζονται με *μικρές επιχειρήσεις κοινωνικής φροντίδας με συμμετοχή επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας* (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

1.6. Οι φορείς του εθελοντικού τομέα

Τα χαρακτηριστικά του εθελοντισμού είναι η προσφορά με *ελευθερία βούλησης, κάλυψη ατομικών και συλλογικών αναγκών*, απευθύνεται στο *κοινωνικό σύνολο* (Στασινοπούλου, 2011). Οι παρεμβάσεις αυτού του τομέα σχετίζονται με τη μορφή *κοινωνικού εθελοντισμού που διαρθρώνονται με βάση τη λειτουργία των μη κυβερνητικών οργανώσεων προνοιακού τύπου* (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008).

1.7. Δράσεις οργανώσεων/δικτύων

Έχουν καταγραφεί κάποιες δράσεις από πιλοτική έρευνα σχετικά με τις πρωτοβουλίες που έχουν παρθεί από τη συνεργασία Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Συλλόγων, Σωματείων, εθελοντών και ομάδων πολιτών, ο οποίες είναι οι παρακάτω:

- *διανομή τροφίμων από επαγγελματικούς συλλόγους*
- *συστηματική διανομή τροφίμων: Από τα παραδοσιακά συσσίτια στα κοινωνικά παντοπωλεία*
- *διαμεσολάβηση μεταξύ παραγωγών-καταναλωτών για την προμήθεια τροφίμων με χαμηλότερο κόστος*
- *εναλλακτικά δίκτυα ανταλλακτικής οικονομίας- τράπεζες χρόνου*
- *Κοινωνικά Ιατρεία και Κοινωνικά Φαρμακεία*
- *Κοινωνικά Φροντιστήρια*
- *ομάδες αυτό-βοήθειας, αυτοδιαχειριζόμενοι αγροί και λαχανόκηποι* (Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013, 2008)

Κεφάλαιο 2

2. Το ζήτημα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και τι το προκάλεσε

2.1. Ορισμός

Τα τελευταία χρόνια, οι χώρες παγκοσμίως αντιμετωπίζουν μία μεγάλης κλίμακας οικονομική κρίση. Κι ενώ ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. σύντομα εξαπλώθηκε και σε άλλες χώρες, ξεκινώντας από τις αναπτυγμένες χώρες και καταλήγοντας και σε άλλες χώρες. Στα ελληνικά, η λέξη «κρίση» αφορά μία μη κανονική και δύσκολη κατάσταση (Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, 2018). Ως οικονομική κρίση ορίζεται η κατάσταση στην οποία η οικονομία μίας χώρας βιώνει μία ξαφνική κάμψη (<http://www.businessdictionary.com>, n.d.)

Στην οικονομική κρίση παρατηρείται μείωση της παραγωγής και αύξηση της ανεργίας. Η ανάπτυξη σημειώνει ύφεση και ακολουθεί η ταχεία πτώση του Εθνικού Προϊόντος της κατανάλωσης, των τιμών (Prevot & Μανιάτη, 1979-1980).

Σε μία οικονομική κρίση η οικονομία διακατέχεται από μία διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις και άλλα (Rosenthal, Charles, & Hart, 1989).

Σε όλο τον κόσμο μία οικονομική κρίση καθιστά την εργασία αβέβαιη στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού αυτών, οι οποίοι βιώνουν μία κατάσταση εργασιακής ανασφάλειας. Ήδη από τα τέλη του 2008 η ανεργία σημείωσε αύξηση, ενώ και σήμερα είναι κάτι που χαρακτηρίζει την πραγματικότητα. Ενώ, από το τέλος του 2008 είχε προβλεφθεί ότι ο αριθμός των φτωχών εργαζομένων θα σημείωνε παγκόσμια αύξηση περίπου κατά 200 εκατομμύρια και θα ανερχόταν περί των 700-800 εκατομμυρίων (Visvizi, 2012).

2.2. Ιστορικά

Η οικονομική κρίση είναι ένα φαινόμενο που επηρεάζει την ανθρωπότητα και το οποίο εμφανίζεται μέσα στο χρόνο από τότε που υπάρχουν οι κοινωνίες της αγοράς. Κάθε κρίση μπορεί να έχει προκληθεί από διαφορετικά αίτια, ενώ μπορεί να εμφανιστεί με διαφορετική μορφή και ένταση. Σε αυτό το σημείο θα κάνουμε μία σύντομη ιστορική αναδρομή στις κρίσεις που έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια και έχουν επηρεάσει την παγκόσμια κοινότητα.

Ένα σημαντικό γεγονός που δημιούργησε χρηματοοικονομική κρίση γεννήθηκε στις Η.Π.Α. το 1929. Θεωρείται ως η μεγαλύτερη οικονομική κρίση που έχει σημειωθεί στην παγκόσμια ιστορία και καταγράφεται ως το κραχ του 1929. Η κρίση στις Η.Π.Α. ξεκίνησε με την κατάρρευση του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης που οδήγησε στη χρεοκοπία επιχειρήσεις και τράπεζες. Η κρίση αυτή γρήγορα εξαπλώθηκε και στις υπόλοιπες χώρες. Μία από αυτές ήταν και η Ελλάδα όπου, μάλιστα, το 1932 κήρυξε πτώχευση. Αυτή ήταν η τέταρτη πτώχευση της Ελλάδας από το 1821. Η πρώτη συνέβη το 1827, η δεύτερη το 1843 και η τρίτη το 1893 (Κονδύλης, 2009).

Από το 1933 και μετά τόσο οι Η.Π.Α. όσο και οι υπόλοιπες χώρες ακολούθησαν μία παρεμβατική οικονομική πολιτική, η οποία, μάλιστα, αναλύθηκε από τον John Meynard Keynes σε ένα από τα βιβλία του. Το κάθε κράτος όντας σε οικονομική κρίση είναι ικανό να οδηγήσει στην ανάκαμψη της οικονομίας και τη αύξηση της αγοράς (Φραγκάκη, 2009).

Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο η οικονομία είχε περάσει στη φάση της ανάπτυξης με βασικά χαρακτηριστικά τα χαμηλά επίπεδα ανεργίας και πληθωρισμού. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 έκαναν την εμφάνισή τους δύο πετρελαϊκές κρίσεις. Η πρώτη πετρελαϊκή κρίση σημειώθηκε το 1973-1974, όταν τα μέλη του Οργανισμού Αραβικών Χωρών που εξήγαγαν πετρέλαιο ανακοίνωσαν ότι θα σταματούσαν να προμηθεύουν με πετρέλαιο τις χώρες που υποστήριζαν το Ισραήλ στη διαμάχη που είχε με τη Συρία και την Αίγυπτο. Έξι χρόνια αργότερα, το 1979, έκανε την εμφάνισή της η δεύτερη κρίση, καθώς η πολιτική αναταραχή στο Ιράν επηρέασε τον πετρελαϊκό τομέα της χώρας, και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής και των εξαγωγών (Περάκης, 2009).

Το 1987, παρατηρήθηκε μία μεγάλη πτώση στα χρηματιστήρια του. Τη «Μαύρη Δευτέρα», στις 19 Οκτωβρίου ο δείκτης Dow Jones έχασε το 22% της αξίας του μέσα σε λίγες ώρες και ακολούθησε ένα μαζικό ξεπούλημα μετοχών στην Ευρώπη και την Ιαπωνία. Αυτή η κρίση ήταν υπεύθυνη για την μείωση της οικονομικής δραστηριότητας από το 1987 έως το 1992 (Μαθιοπούλου, 2009).

Ένα ακόμα σημαντικό ιστορικό γεγονός στην παγκόσμια οικονομική κρίση είναι η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2007. Η αρχή έγινε από την Αμερική και ως βασική αιτία της κρίσης ήταν ο αυξανόμενος αριθμός των δανείων για αγορές

ακινήτων σε άτομα που δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στο χρέος αυτό ενώ η κυβέρνηση θέλοντας να δώσει λύση διέρρευσε 250 δις δολάρια αγοράζοντας μετοχές από τις μεγαλύτερες τράπεζες της Αμερικής. Τον Σεπτέμβριο του 2008, σημειώθηκε η κατάρρευση του ιστορικού κολοσσού, με έτος ίδρυσης το 1850, «Lehman Brothers», μία από τις μεγαλύτερες χρεοκοπίες στην Αμερική (Νικήτας, 2013).

Η οικονομική κρίση του 2008 της Αμερικής μεταφέρθηκε και στην Ευρώπη και εξελίχθηκε. Εξαιτίας πολλών παραγόντων όπως, οι μη επαρκείς πολιτικές αποφάσεις των ηγετών από αρκετά κράτη είχε ως συνέπεια της αποσταθεροποίησης της δημοσιονομικής σταθερότητας και την πρόκληση κρίσης δημοσίου χρέους από χώρες όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιταλία, αλλά και τραπεζικές κρίσεις στην Ιρλανδία και την Ισπανία. Όσον αφορά την περίπτωση των πρώτων χωρών που προαναφέρθηκαν, σημειώθηκε αύξηση των επιτοκίων δανεισμού και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την προσφυγή στον μηχανισμό στήριξης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Σχετικά με την Ιρλανδία σημειώνεται ότι, ενώ προσέφυγε στο Δ.Ν.Τ. δε χαρακτηρίστηκε από προβλήματα στο δημοσιονομικό ή στην ανταγωνιστικότητά της (Ξαφά, 2011).

Όσον αφορά την περίπτωση της χώρας μας, αυτή η παγκόσμια οικονομική κρίση ήρθε σε συνδυασμό με την κρίση εγχώριας κατασκευής που ήδη υπήρχε στην Ελλάδα εξαιτίας των χρόνιων δανεισμών (Τσούκαλης, 2009). Η Ελλάδα ήταν μία χρεωμένη χώρα που δυσκολευόταν να προσαρμόσει τα καταναλωτικά πρότυπα στις παραγωγικές ικανότητές της. Υποστηριζόταν ότι η χώρα ξόδευε περισσότερα απ' όσα εισέπραττε και έτσι συσσωρεύτηκε το δημόσιο χρέος (Βαρέμης, και συν., 2011). Επιπλέον, σύμφωνα με τον Βαμβούκα, *η χρηματοοικονομική κρίση μετασηματίστηκε σε οικονομική κρίση όταν οι τράπεζες περιόρισαν τις πιστώσεις προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, αφού η μείωση των κεφαλαίων τους από τις απώλειες στην αξία των περιουσιακών τους στοιχείων επέφερε πολλαπλασιαστική αναγκαστική μείωση του μεγέθους του ενεργητικού τους ώστε να διατηρηθεί η κεφαλαιακή τους επάρκεια* (Χαρδουβέλης, 2011).

Πιο συγκεκριμένα, θα γίνει μία σύντομη αναδρομή στη μετάδοση της κρίσης στη χώρα μας, την Ελλάδα. Το 2002 η Ελλάδα απέκτησε ενιαίο νόμισμα, το ευρώ, αφού έγινε μέλος της Ο.Ν.Ε. Κι ενώ το ποσοστό ανεργίας διατηρούταν σε μη ανησυχητικά επίπεδα, ξαφνικά το 2004 άρχισε να εμφανίζει μία αύξηση. Μετά την

παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2008 οι κυβερνήσεις και οι τράπεζες άρχισαν να μειώνουν τα επιτόκια και να αυξάνουν το ποσό εγγυημένων τραπεζικών καταθέσεων, έτσι στην Ελλάδα η χρηματοπιστωτική κρίση έγινε κρίση δημόσιου χρέους, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω. Το ελληνικό δημόσιο χρέος είχε ήδη αρχίσει να αυξάνεται από το 1980 και ύστερα, οι ανάγκες δανεισμού αυξήθηκαν και με τις επενδυτικές δαπάνες λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, ενώ το 2009 το εξωτερικό χρέος έφτασε στο 82,5% του Α.Ε.Π. Τον Μάρτιο του 2010, η ελληνική κυβέρνηση εισήγαγε νέα μέτρα και η χώρα προσέφυγε στο Δ.Ν.Τ. Τον Απρίλιο του 2010 η κυβέρνηση απηύθυνε στις χώρες της Ε.Ε. και στο Δ.Ν.Τ. αίτημα χρηματοδοτικής στήριξης. Μετά από διαπραγματεύσεις η Ελλάδα υπέγραψε το Μνημόνιο Οικονομικών και Χρηματοπιστωτικών Πολιτικών, δηλαδή το πρώτο Μνημόνιο, στις 5 Μαΐου 2010 (Βαρουφάκης, Πατώκος, Τσερκεζης, & Κουτροπέτρος, 2011). Από εκεί και ύστερα μία σωρεία διαπραγματεύσεων και μνημονίων ξεκίνησαν και συνεχίζονται μέχρι και σήμερα.

2.3. Αίτια της κρίσης

Σύμφωνα με την ιστορία της οικονομίας συμπεραίνει κανείς ότι η οικονομική κρίση, κάθε φορά που εκδηλώνεται, είναι ένα στοιχείο του καπιταλιστικού συστήματος. Επιπλέον, παρατηρείται ότι ολοένα και περισσότερο οι οικονομικές κρίσεις εκδηλώνονται με μεγαλύτερη ένταση, συχνότητα και με βαρύτερες συνέπειες για τις κοινωνίες που τις βιώνουν. Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, οι ανάγκες σε όλα τα επίπεδα αυξάνονται συνεχώς και είναι μεγάλη η ανάγκη να τις αντιμετωπίσουμε. Για να μπορέσουν όμως να αντιμετωπιστούν, θα πρέπει κανείς να εστιάσει στα αίτια που προκαλούν μία κρίση.

Ειδικότερα, τα αίτια της κρίσης στην Ελλάδα εντοπίζονται και στους παρακάτω παράγοντες:

- Στην αδυναμία της χώρας να γίνει πιο ανταγωνιστική στην παγκόσμια αγορά.
- Στη γενικότερη κακή διαχείριση του δημοσιονομικού τομέα.
- Στους μακροχρόνιους διαρθρωτικούς παράγοντες της ελληνικής οικονομίας.
- Στη δυσκολία της χώρας να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις της παγκόσμιας αγοράς.

- Στις εισαγωγές για την κατανάλωση και την επένδυση, γεγονός που έχει αρνητική επίδραση στην οικονομία.
- Στις πολιτικές αποφυγής της διαχείρισης του δημοσιονομικού χρέους από το κράτος.
- Στη μείωση της ελαστικότητας των εξαγωγών ως προς το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος.
- Στην αύξηση των εξαγωγών με την παράλληλη μείωση των εισαγωγών (Φίλος & al.)

Τα προβλήματα που προκλήθηκαν από την οικονομική κρίση φάνηκαν με την αύξηση των επιτοκίων και με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αλλά και τους δανειολήπτες να πλήττονται. Κύριος λόγος η αύξηση των δημοσίων δαπανών εν αντιθέσει με τα έσοδα του κράτους, δηλαδή περισσότερα εισαγάγαμε σε χώρα παρά εξαγάγαμε, με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σε μεγάλα ελλείμματα (Σκλιάς, Ρουκανάς, & Μαρής, 2012).

Η Ελλάδα το 2002 έγινε μέλος της Ο.Ν.Ε. και άλλαξε νόμισμα από δραχμή σε ευρώ, η ισχυρή ανατίμηση του νέου νομίσματος σε συνδυασμό με την αύξηση του κόστους εργασίας δημιούργησε πρόβλημα στην ανταγωνιστικότητα στην οικονομία της Ελλάδας. Αυτό, γιατί οι εξαγωγές άρχισαν να μην είναι τόσο ανταγωνιστικές σε σύγκριση με τους εμπορικούς μας εταίρους και επήλθε απώλεια ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών. Όλα αυτά, παράλληλα με το εξωτερικό χρέος που προϋπήρχε και συνεχώς συσσωρευόταν οδήγησαν στον κλονισμό της ελληνικής οικονομίας (Σκλιάς, Ρουκανάς, & Μαρής, 2012).

2.4. Σχέση Οικονομικής Κρίσης με Κοινωνική Αλληλεγγύη

Η οικονομική κρίση επηρεάζει το πλαίσιο στο οποίο δρουν και λειτουργούν οι φορείς της κοινωνίας πολιτών σήμερα. Σύμφωνα, λοιπόν, με την ευρωπαϊκή έρευνα των J. Shanin, A. Woodward, G. Terzis (2012) η οικονομική κρίση επηρέασε σε διαφορετικό βαθμό τις εθελοντικές οργανώσεις, κάτι το οποίο εξαρτήθηκε από το μέγεθος, τα χαρακτηριστικά και το πεδίο της κάθε οργάνωσης.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η οικονομική κρίση έχει δημιουργήσει ένα δίπολο ανάμεσα στις εθελοντικές οργανώσεις. Από τη μία εντείνεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των οργανώσεων για την εξασφάλιση των περιορισμένων οικονομικών πόρων, ενώ, από την άλλη, ενισχύεται η συνεργασία μεταξύ των

οργανώσεων για την αποτελεσματικότερη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού τους και των πόρων τους (Σημίτη, 2014).

Η πιο στενή συνεργασία, μεταξύ των οργανώσεων έχει παρατηρηθεί στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, καθώς στις χώρες αυτές οι οργανώσεις αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα οικονομικής βιωσιμότητας. Επιπλέον, η οικονομική κρίση έχει φέρει αλλαγές και στις επαφές των εθελοντικών οργανώσεων με τη δημόσια διοίκηση. Όσον αφορά τη δημόσια διοίκηση, δίνεται έμφαση στην αποδοτικότητα των δράσεων των οργανώσεων, ενώ περιορίζονται οι αναφορές σχετικά με τις αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης. Τέλος, την περίοδο της οικονομικής κρίσης σημειώθηκε αύξηση της εθελοντικής συμμετοχής. Η αύξηση αυτή ήρθε ως αποτέλεσμα από την ενδυνάμωση της κοινωνικής αλληλεγγύης, αλλά και από την άνοδο της ανεργίας και την αναζήτηση νέων μορφών εργασίας (Σημίτη, 2014).

2.5. Εμφάνιση δομών ως απάντηση στην κρίση

Η παρουσία της οικονομικής κρίσης έχει οδηγήσει στον περιορισμό της δημόσιας χρηματοδότησης, όσον αφορά το ευρωπαϊκό επίπεδο και έχει αυξήσει τα επίπεδα του ανταγωνισμού. Ωστόσο, έχει σημειωθεί πρόοδος στη συνεργασία μεταξύ των εθελοντικών οργανώσεων, αύξηση της εθελοντικής συμμετοχής, ενώ παράλληλα έχει αυξηθεί η πίεση προς τις εθελοντικές οργανώσεις για να ενισχύσουν την επαγγελματική τους ταυτότητα και να λογοδοτούν για τις κινήσεις ως προς το οικονομικό μέρος (Σημίτη, 2014).

Όσον αφορά το επίπεδο της χώρας μας, η οικονομική κρίση οδήγησε σε μία θεαματική ενίσχυση της συμμετοχής και της συνεισφοράς της κοινωνίας πολιτών. Αυξήθηκαν ριζικά οι φορείς που παρείχαν κοινωνικές υπηρεσίες, αλλά και δημόσια αγαθά. Επιπλέον, παρατηρήθηκε η δημιουργία νέων αυτόνομων χώρων για τις δομές της κοινωνικής οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα, οι δήμοι εγκαινίασαν *συνεργασίες με Μ.Κ.Ο για την συγκρότηση νέων δομών κοινωνικής προστασίας (π.χ. κοινωνικά φαρμακεία, κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά φροντιστήρια, δημοτικούς λαχανόκηπους), τα Ιδρύματα εγκαινίασαν ή ενίσχυσαν τη χρηματοδότηση Μ.Κ.Ο στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας, η Εκκλησία διεύρυνε τις προνοιακές της δομές, οι επαγγελματικοί σύλλογοι κινητοποιήθηκαν και τέλος δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης νέας γενιάς αναδύθηκαν (π.χ. δίκτυα ανταλλακτικής οικονομίας)* (Σημίτη, 2014).

Για παράδειγμα, σε έρευνα που πραγματοποίησε στη Θεσσαλονίκη η Κ. Λουκίδου σε σχέση με τις επιπτώσεις που έχει η οικονομική κρίση στη λειτουργία 32 φορέων σχετικών με την κοινωνία πολιτών (*18 οργανώσεις με νομική προσωπικότητα και 14 άτυπες-ανεπίσημες ομάδες πολιτών*), κατά το 2009-2013, πάνω από τον μέσο όρο του δείγματος (62.5%) των φορέων απάντησε πως επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση. Πιο συγκεκριμένα, 16 από αυτούς τους φορείς μετέβαλαν το πεδίο δράσεών ως προς την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και αγαθών. Επιπλέον, 4 από αυτούς φορείς συγκροτήθηκαν ως απάντηση στην οικονομική κρίση (Σημίτη, 2014).

Τέλος, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης ιδιαίτερα σημαντική ήταν και η ενεργοποίηση των άτυπων κοινωνικών δικτύων σε επίπεδο γειτονιάς, κοινότητας ή ακόμα και στον χώρο εργασίας. Σε έρευνα που πραγματοποίησε ο Σταύρος Ζωγραφάκης κατά την περίοδο 2008- 2013, ο μέσος όρος (51%) των νοικοκυριών που βρισκόταν με χαμηλό ή μηδενικό εισόδημα από μισθωτή εργασία, επιβίωνε μέσω της στήριξης που του παρείχαν άτομα, όπως γείτονες φίλοι, συγγενείς, γνωστοί. Συμπερασματικά, παρατηρήθηκε η ύπαρξη ενεργοποίησης των *άτυπων κοινωνικών δικτύων στα πλαίσια της ευρύτερης τοπικής κοινότητας* (Σημίτη, 2014).

Παρακάτω γίνεται αναφορά στον πολλαπλασιασμό των δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης εν μέσω οικονομικής κρίσης ως απάντηση στο πρόβλημα αυτής.

2.6. Δίκτυα Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Η εμφάνιση των δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης έχει συνδεθεί με την έντονη ενασχόληση συλλογικοτήτων με δράσεις, όπως η διανομή τροφίμων, όπου παλαιότερα, πριν την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης, απορρίπτονταν ως φιλανθρωπικές, και με τη στροφή προς άμεσες μορφές συμμετοχής στο τοπικό επίπεδο. Έχουν εντοπιστεί δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης που συνεργάζονται με τους Δήμους και άλλα δίκτυα που αντιτίθενται ιδεολογικά σε οποιαδήποτε συνεργασία με φορείς, που η λειτουργία τους δεν στηρίζεται στις αρχές της ανοιχτότητας (π.χ. συναινετική λήψη αποφάσεων μέσω ανοικτών γενικών συνελεύσεων) (Σημίτη, 2014).

Οι τομείς δράσεως τους είναι: υγεία, εκπαίδευση, πολιτισμός/ αλληλεγγύη, οικονομία και άλλες πολλαπλές δράσεις. Από το 2009 και ύστερα δημιουργήθηκαν δομές λόγω της κρίσης, όπως τράπεζες χρόνου, κοινωνικά φροντιστήρια, διανομή τροφίμων χωρίς μεσάζοντες, που δεν υπήρχαν καθόλου πριν το 2009, όπως αναφέρει η δρ. κοινωνικής ανθρωπολογίας Σίσσυ Θεοδοσίου από το ΕΑΠ (Φωτιάδη, 2015).

Εντοπίζονται, δομές που ως γνωστόν στηρίζονται στην εθελοντική δράση και συμμετοχή των πολιτών για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Ωστόσο, εντοπίζονται και δίκτυα, όπως οι τράπεζες χρόνου, που απορρίπτουν την εθελοντική συμμετοχή των πολιτών. Σχετικά με τις τράπεζες χρόνου, ως βασικό στόχο έχουν τη συμμετοχή των ατόμων σε μια διαδικασία ανταλλαγής, όπου όλοι προσφέρουν και όλοι λαμβάνουν χωρίς να υπάρχει η σχέση του ευεργέτη και του ευεργετημένου, που είναι σε μειονεκτική θέση. Επομένως, η δικτύωση είναι ένα κοινό χαρακτηριστικό των δράσεων των δομών όσον αφορά την κοινωνία πολιτών, αλλά τα άλλα κοινωνικά δίκτυα τα οποία χαρακτηρίζονται από ανομοιογένεια (Σημίτη, 2014).

Καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι οι δράσεις των δομών μπορούν να είναι πιο αποτελεσματικές και να σημειώσουν μεγαλύτερη βιωσιμότητα αν η παρέμβαση του κράτους είναι χαμηλότερη με βασικό στόχο η κάθε δομή να διαθέτει στρατηγικό σχέδιο. Και αντίστροφα, οι δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες που βρίσκονται πιο έντονα στην κρατική σφαίρα παρέμβασης μπορούν να γίνουν περισσότερο αποτελεσματικές, αν απομακρυνθούν από τον μέχρι τώρα τρόπο εργασίας τους και επεκταθούν σε νέες και πολλαπλές συνεργασίες (Φωτιάδη, 2015).

2.7. Συμπεράσματα

Η οικονομική κρίση, που ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2007 είχε πολλές αιτίες. Ο συνδυασμός των παραγόντων που επέφεραν την κρίση δημιούργησε έναν φαύλο κύκλο χρεοκοπιών, ο οποίος ξεκινώντας από τις Η.Π.Α. επεκτάθηκε παγκοσμίως και κυρίως στην Ευρώπη.

Η οικονομική κρίση έχει επιπτώσεις τόσο στον οικονομικό όσο και στον κοινωνικό τομέα. Δημιουργεί άμεσο αντίκτυπο στη λειτουργία και τις επιδόσεις των επιχειρήσεων. Ο εργασιακός χώρος έχει υποστεί εξ' αρχής πλήγμα λόγω της μεγάλης ανεργίας, με αποτέλεσμα η αγορά εργασίας να είναι σε δυσμενή κατάσταση, εξαιτίας των ελάχιστων θέσεων εργασίας και των χαμηλών μισθών. Όσον αφορά την ανεργία, πρόκειται για έναν σοβαρό ψυχοκοινωνικό παράγοντα που προκαλεί άγχος και στρες στον πληθυσμό. Τέλος, υπάρχει απειλή απώλειας εισοδήματος και ασφαλιστικής κάλυψης, με άμεση συνέπεια τη διαταραχή της ομαλής λειτουργίας του υγειονομικού τομέα, ο οποίος μάλιστα συνδέεται άμεσα με τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και προστασίας.

Όσον αφορά τον ελλαδικό χώρο, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης καταγράφηκε σημαντική ενίσχυση της ενέργειας της κοινωνίας πολιτών. Ωστόσο, η αυξημένη κινητοποίηση των ποικίλων φορέων δεν σηματοδοτεί, την ενδυνάμωση της κοινωνίας πολιτών, λόγω του ότι η αύξηση των επιπέδων της φτώχειας, αλλά και του κοινωνικού αποκλεισμού που τη συνεπάγεται έχει ως αποτέλεσμα την υπονόμευση της κοινωνικής συνοχής και την αποδυνάμωση των πιο αδύναμων κοινωνικών δομών (Σημίτη, 2014).

Ενώ, τέλος, έχει παρατηρηθεί και η προώθηση των κοινωνικών αιτημάτων, αφού έχουν δημιουργηθεί δύο ξεχωριστές κοινωνικές ομάδες: α) *τα θύματα της οικονομικής κρίσης, που δεν έχουν τους πόρους, για να προωθήσουν συλλογικά τα αιτήματά τους και β) οι φορείς που μεσολαβούν για την έκφραση των κοινωνικών αναγκών και την παροχή κοινωνικής προστασίας* (Σημίτη, 2014).

Κεφάλαιο 3

3. Τα κοινωνικά φροντιστήρια ως μορφή κοινωνικής αλληλεγγύης

3.1. Γενικά

Η φτωχοποίηση των στρωμάτων του πληθυσμού πολλαπλασίασε τις τυπικές και άτυπες πρωτοβουλίες δράσης σχετικά με την παροχή υπηρεσιών και τη δημιουργία δομών για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση φτώχειας. Οι δήμοι κάθε περιοχής σε συνεργασία με μη κερδοσκοπικούς φορείς συγκρότησαν νέες δομές κοινωνικής προστασίας, όπως τα Κοινωνικά Φροντιστήρια (Σημίτη, Κράτος και Εθελοντικές Οργανώσεις την περίοδο της Οικονομικής Κρίσης, 2014).

Πιο συγκεκριμένα, οι δήμοι, η Εκκλησία και Μ.Κ.Ο έχουν συνδράμει στη λειτουργία κοινωνικών φροντιστηρίων, όπου με τη στήριξη ομάδων εθελοντών εκπαιδευτικών παρέχεται δωρεάν ενισχυτική διδασκαλία σε μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι προέρχονται από οικογένειας ανέργων ή με οικονομικές δυσκολίες που λόγω των δύσκολων οικονομικών συνθηκών αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στα συγκεκριμένα έξοδα (Μπουρίκος & Σωτηρόπουλος, Οικονομική Κρίση, Κοινωνική Πρόνοια και Κοινωνία των Πολιτών: Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στους τυπικούς και άτυπους φορείς της κοινωνίας πολιτών στο χώρο της κοινωνικής αλληλεγγύης την περίοδο 2010-2013, 2014).

Τα κοινωνικά φροντιστήρια, τα τελευταία χρόνια, είναι μια δωρεάν παροχή εκπαιδευτικού χαρακτήρα που λειτουργούν στους περισσότερους δήμους της χώρας, και ήρθαν για να ανακουφίσουν τις οικογένειες για τις οποίες η οικονομική πίεση στέκεται εμπόδιο στην προσπάθεια στήριξης των παιδιών τους. Ο απώτερος σκοπός αυτής της δράσης είναι να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών κάθε δήμου, ώστε να καταστεί εφικτή η ισότητα στην πρόοδο και την παρεχόμενη παιδεία.

3.2. Όροι και προϋποθέσεις λειτουργίας

Ο εκάστοτε Δήμος μπορεί να αναλάβει την υλοποίηση της ίδρυσης και λειτουργίας ενός Κοινωνικού Φροντιστηρίου, το οποίο θα παρέχει αφιλοκερδώς μαθήματα πρόσθετης διδακτικής στήριξης σε οικονομικά αδύνατους μαθητές, καθώς και μαθήματα εκμάθησης ξένων γλωσσών.

Με ειδικά άρθρα ρυθμίζονται τα θέματα που αφορούν στην οργάνωση και γενικότερα στη λειτουργία του Κοινωνικού Φροντιστηρίου, δηλαδή συντάσσεται ο Κανονισμός, ο οποίος στη συνέχεια εγκρίνεται από το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου

και τυχόν τροποποιήσεις αυτού γίνονται με απόφαση του ίδιου οργάνου, ύστερα από εισήγηση της Επιτροπής του Κοινωνικού Φροντιστηρίου. Η λειτουργία του Κοινωνικού Φροντιστηρίου εντάσσεται στο πλαίσιο των κοινωνικών δράσεων του Δήμου για την ανάπτυξη της κοινωνικής προσφοράς του και βασίζεται στην αξιοποίηση της εθελοντικής προσφοράς εκπαιδευτικών για παροχή δωρεάν μαθημάτων (Διαμαντάκου, 2016).

Το Κοινωνικό Φροντιστήριο εντάσσεται ως αρμοδιότητα στην Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Υγείας του Δήμου και υποστηρίζεται οργανωτικά, γραμματειακά και υλικοτεχνικά από το προσωπικό της Δ/σης υπό την εποπτεία της Δημοτικής Αρχής. Πιο συγκεκριμένα, η Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Υγείας μεριμνά για την επικοινωνία και αλληλογραφία με αρμόδιους φορείς (σχολεία, συλλόγους γονέων, κ.λπ.), την δημοσιοποίηση του προγράμματος του Κοινωνικού Φροντιστηρίου, την υποδοχή των αιτήσεων γονέων ή κηδεμόνων, την κατάρτιση του προγράμματος του Κοινωνικού Φροντιστηρίου, τη συγκρότηση εκπαιδευτικών τμημάτων με κριτήρια ομοιογένειας, την παρακολούθηση της τήρησης των υποχρεώσεων των μαθητών, την εισήγηση στο Δημοτικό Συμβούλιο για βελτιώσεις ή αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του Κοινωνικού Φροντιστηρίου (Διαμαντάκου, 2016).

Την εποπτεία του Κοινωνικού Φροντιστηρίου έχει η Επιτροπή Κοινωνικού Φροντιστηρίου, η οποία συγκροτείται με απόφαση Δημάρχου. Στην επιτροπή συμμετέχουν ο/η αρμόδιος Αντιδήμαρχος, ο/η Προϊστάμενος/η του Τμήματος Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης και Παροχών και ο/η αρμόδιος υπάλληλος. Η επιτροπή έχει την ευθύνη για την αξιολόγηση των αιτήσεων των εθελοντών εκπαιδευτικών και την αξιολόγηση των αιτήσεων των μαθητών. Η γραμματειακή υποστήριξη του Κοινωνικού Φροντιστηρίου μπορεί να εκτελείται από εθελοντές του Δήμου (Διαμαντάκου, 2016).

Όσον αφορά την υλικοτεχνική υποστήριξη ο Δήμος αναλαμβάνει τη φιλοξενία του Κοινωνικού Φροντιστηρίου σε ένα σχολείο του Δήμου, την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων (καθαριότητα, φωτοτυπίες κ.α.) (Διαμαντάκου, 2016).

Το Κοινωνικό Φροντιστήριο λειτουργεί απογευματινές ώρες καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς και στεγάζεται σε εγκαταστάσεις Σχολείου του Δήμου (Διαμαντάκου, 2016).

Δικαιούχοι του Κοινωνικού Φροντιστηρίου είναι οι μαθητές κάτοικοι του Δήμου. Κύριο κριτήριο ένταξης των ενδιαφερομένων στο πρόγραμμα είναι το εισόδημα, ενώ θα λαμβάνονται υπ' όψιν παράγοντες όπως η οικογενειακή κατάσταση, τα κοινωνικά προβλήματα, οι αναπηρίες και τα προβλήματα υγείας (Διαμαντάκου, 2016).

Οι αιτήσεις εξετάζονται τον Σεπτέμβριο και τα τμήματα ξεκινούν τον Οκτώβριο κάθε σχολικής χρονιάς. Το προσφερόμενο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για κάθε σχολική περίοδο θα είναι συνάρτηση της συμμετοχής και των ειδικοτήτων των εθελοντών καθηγητών (Διαμαντάκου, 2016).

Οι εθελοντές εκπαιδευτικοί που επιθυμούν να συνεργαστούν με το Κοινωνικό Φροντιστήριο υποβάλλουν προς τη Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας και Υγείας αίτηση εθελοντικής συμμετοχής και αντίγραφα τίτλων σπουδών ή αποδεικτικά τυπικών και ουσιαστικών προσόντων (<http://tetartopress.gr>, n.d.). Οι εθελοντές εκπαιδευτικοί υποβάλλουν αίτηση εθελοντική συμμετοχής στο Δήμο, φωτοτυπία Αστυνομικής Ταυτότητας καθώς και Βιογραφικό Σημείωμα. Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς το 2014 ο Υφυπουργός Παιδείας ο κ. Κεδίκογλου κάνει μία νύξη σχετικά με την πρόσληψη των εκπαιδευτικών στο Κοινωνικό Φροντιστήριο να γίνει εκτός από τον πίνακα των αναπληρωτών εκπαιδευτικών καθώς όπως ανέφερε στη Βουλή αναμένεται να ωφεληθούν νέοι άνεργοι εκπαιδευτικοί που υπάρχουν στα μητρώα του ΟΑΕΔ αλλά καθώς και οι εγγεγραμμένοι μακροχρόνια άνεργοι (Διαμαντάκου, 2016).

Το εκπαιδευτικό συμβόλαιο μαθητή και εκπαιδευτικού περιλαμβάνει τις ακόλουθες υποχρεώσεις (Διαμαντάκου, 2016):

- Η παρακολούθηση είναι υποχρεωτική και οι μαθητές οφείλουν να βρίσκονται έγκαιρα στο μάθημα, κατά την ακριβή ώρα έναρξης.
- Οι μαθητές οφείλουν να παρακολουθούν ανελλιπώς τα προγράμματα του Κοινωνικού Φροντιστηρίου στα οποία συμμετέχουν.
- Οφείλουν να ενημερώνουν τη γραμματειακή υποστήριξη για τυχόν απουσία ή διακοπή της συμμετοχής στο πρόγραμμα.
- Μαθητές με δύο συνεχόμενες απουσίες αδικαιολόγητες, χάνουν το δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα.

- Τα τμήματα που συγκροτούνται δεν θα υπερβαίνουν τους 12 μαθητές και θα τηρείται σειρά προτεραιότητας.
- Οι μαθητές σέβονται, φροντίζουν και επιμελούνται το χώρο που στεγάζει το Κοινωνικό Φροντιστήριο.
- Οι γονείς μπορούν να ενημερώνονται μία φορά το μήνα για την πρόοδο των μαθητών σε χρόνο που προσδιορίζεται από τους εκπαιδευτικούς.
- Το Κοινωνικό Φροντιστήριο διατηρεί το δικαίωμα διαγραφής των μαθητών που παρακωλύουν συστηματικά το εκπαιδευτικό έργο.

Στη λήξη της σχολικής χρονιάς τα προγράμματα του Κοινωνικού Φροντιστηρίου αξιολογούνται από γονείς και εκπαιδευτικούς (Διαμαντάκου, 2016).

3.3. Παρεχόμενες υπηρεσίες

Οι υπηρεσίες της Κοινωνικής Αλληλεγγύης είναι μία παιδαγωγική προσφορά. Δίνεται η δυνατότητα σε όλους όσοι αντιμετωπίζουν κάποιες οικονομικές ή κοινωνικές ανάγκες να έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικά, πολιτιστικά και κοινωνικά αγαθά (Gogoni, Athanasaki, & Venni, 2015).

Μία τέτοια υπηρεσία είναι και το “tutor pool”, ένα Δίκτυο Εθελοντισμού και Αλληλεγγύης για την Παιδεία, όπου δείχνει στον χάρτη μέσω Google Maps περιοχές όπου λειτουργούν Κοινωνικά Φροντιστήρια, ώστε να μπορεί να έρθει ο ενδιαφερόμενος σε επαφή με εθελοντές εκπαιδευτικούς (Gogoni, Athanasaki, & Venni, 2015).

Στα κοινωνικά φροντιστήρια αλληλεγγύης τα παιδιά διδάσκονται:

- Ξένες Γλώσσες

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση:

- Γλώσσα
- Μαθηματικά

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση:

- Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία
- Έκθεση
- Αρχαία
- Μαθηματικά
- Φυσική
- Χημεία

- Βιολογία
- Λατινικά
- ΑΟΘ
- ΑΕΠΠ (<http://tetartopress.gr>, χ.χ.)

3.4. Ωφελούμενοι δομών

Βασικό κριτήριο ένταξης των ενδιαφερομένων σε ένα Κοινωνικό Φροντιστήριο είναι το συνολικό εισόδημα των συνοικούντων με τον δικαιούχο. Επιπλέον λαμβάνονται υπόψη οι παράγοντες της οικογενειακής κατάστασης, κοινωνικών προβλημάτων, ανεργίας και προβλημάτων υγείας (Μπουρίκος & Σωτηρόπουλος, 2014).

Οι προϋποθέσεις για την συμμετοχή των παιδιών για τα Κοινωνικά Φροντιστήρια (Σταματάκης, 2014) είναι:

- Ανεργία γονέων , η οποία αποδεικνύεται με κάρτα ανεργίας
- Παιδί πολύτεκνης οικογένειας με χαμηλό ετήσιο εισόδημα
- Παιδί μονογονεϊκής οικογένειας με χαμηλό ετήσιο εισόδημα
- Παιδί οικογένειας με χαμηλό οικογενειακό ετήσιο εισόδημα
- Παιδί οικογένειας με προβλήματα υγείας –ΑΜΕΑ-
- Έκθεση κοινωνικής έρευνας ή οποιοδήποτε δικαιολογητικό πιστοποιεί την κατηγοριοποίηση σε ευπαθή κοινωνική ομάδα (<http://tetartopress.gr>, χ.χ.)

3.5. Στελέχωση και κοστολόγηση δομής

Αυτές οι κρατικές δομές αποτελούνται από ομάδες πολιτών, οι οποίοι παρέχουν εξωσχολική βοήθεια στα παιδιά κάνοντας συμπληρωματικά μαθήματα με τη βοήθεια των δήμων (Πλιάκος, 2015).

Τα έξοδα είναι ελάχιστα, αφού οι εκπαιδευτικοί δεν πληρώνονται και το μόνο έξοδο είναι οι δαπάνες λειτουργίας των σχολείων η γραφική ύλη που καλύπτονται από το μικρό ταμείο των δημοτικών αρχών (Πλιάκος, 2015).

Επίσης, τα προγράμματα αυτά στηρίζονται στη συμβολή των Ιδιοκτητών Φροντιστηρίων Ξένων Γλωσσών, οι οποίοι αφιλοκερδώς δέχονται παιδιά οικονομικά αδύναμων οικογενειών να παρακολουθούν δωρεάν τα μαθήματα που γίνονται στα Φροντιστήριά τους. Ο Κοινωνικός Οργανισμός του εκάστοτε Δήμου καλύπτει την

αγορά των ξενόγλωσσων βιβλίων, όλων των παιδιών που τοποθετούνται μέσω του προγράμματος στα συνεργαζόμενα Φροντιστήρια (<http://tetartopress.gr>, χ.χ.).

3.6. Τα Κοινωνικά Φροντιστήρια ανά την Ελλάδα

Όνομασία	Διεύθυνση	Τηλέφωνο Επικοινωνίας
Κοινωνικό Φροντιστήριο Δήμου Γαλασίου	Αρχιμήδους & Ιπποκράτους, Εντός Δημαρχείου	210-2143433
Κοινωνικό Φροντιστήριο Δήμου Μοσχάτου-Ταύρου	Ιλισού & Κεφαλληνίας, Εντός 2 ^{ου} Γενικού Λυκείου	213-2036251
Κοινωνικό Φροντιστήριο Ιερού Μητροπολιτικού Ναού Ευαγγελισμού της Θεοτόκου	Τσαλδάρη Παναγή, Έναντι Δημαρχείου, Περιστερί – Πλατεία Δημοκρατίας	210-5711633
Κοινωνικό Φροντιστήριο Βιβλιοθήκης Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθήνας, Φροντιστήριο μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα	Σοφοκλέους 4, Στοά Αθηνών	210-3311270
Κοινωνικό Φροντιστήριο Δήμου Θεσσαλονίκης	Καραμανλή Κωνσταντίνου 38B	2310-840295
Κοινωνικό Φροντιστήριο Δήμου Κορινθίας	Κολιάτσου & Κολοκοτρώνη, Εντός 1 ^{ου} Δημοτικού Σχολείου	27410-25717
Κοινωνικό Φροντιστήριο Δήμου Ναυπλίου	Παπακωνσταντίνου 1 & Νέας Κίου	2752360900
Κοινωνικό Φροντιστήριο Ιεράς Μητρόπολης Έδεσσας- Πέλλας και Αλμωπίας	Αριστοτέλους 24, Έδεσσα	22381028229
Κοινωνικό Φροντιστήριο Δήμου Κοζάνης	Μαρασλή Γρηγορίου 1	2531083344
Κοινωνικό Φροντιστήριο Δήμου Ηρακλείου	Ανδρόγεω 1	2813409111
Λαϊκό Φροντιστήριο Αλληλεγγύης Χαλκίδας	Αίθουσες 2 ^{ου} ΕΠΑΛ (3 ^ο ΕΠΑΛ βραδινό)	6984324980 6939133681

		6988983894
Κοινωνικό Φροντιστήριο Αγρινίου <<Άγιος Ιωάννης ο Βραχωρίτης>>	2 ^ο και 6 ^ο Γυμνάσιο	6938298086 26410-22824
Κοινωνικό Φροντιστήριο Δήμου Ιεράς Πόλεως Μεσολογγίου	Ελεύθερων Πολιορκημένων 45, Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Μεσολογγίου	2631022281
Εργατικό Κέντρο Ναυπακτίας & Δωρίδας	Δήμος Ναυπακτίας	2634029614

Αυτή είναι μία λίστα με κάποια από τα Κοινωνικά Φροντιστήρια που λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα. Η αναζήτηση στη μηχανή αναζήτησης vrisko.gr (vrisko.gr). Αυτή αποτελεί την ιστοσελίδα της διαφημιστικής πλατφόρμας του Επαγγελματικού Καταλόγου 11880, εμφανίζει 27 αποτελέσματα, εμείς συμπεριλάβαμε ενδεικτικά 14, δίνοντας μεγαλύτερη έκταση στον Νομό Αιτωλοακαρνανίας. Αυτή η λίστα αποτελείται από την περιοχή που υπάγονται, τα τηλέφωνα τους και η διεύθυνσή τους.

Η λειτουργία των Κοινωνικών Φροντιστηρίων και η συνεισφορά των εθελοντών εκπαιδευτικών είναι ένας σπουδαίο γεγονός που δίνει την ευκαιρία σε μαθητές που προέρχονται από οικονομικά ασθενείς οικογένειες να καλύψουν τυχόν κενά από το σχολείο και με μία μικρή βοήθεια να έρθουν ακόμα πιο κοντά στο όνειρο εισαγωγής στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Κεφάλαιο 4

4. Τα κοινωνικά παντοπωλεία ως μορφή κοινωνικής αλληλεγγύης

4.1. Γενικά

Σε περιόδους οικονομικής κρίσης, δεν είναι λίγοι οι άνθρωποι που βιώνουν δύσκολες καταστάσεις, όπως το πρόβλημα της εύρεσης τροφής. Παρατηρείται, λοιπόν, μία έντονη κοινωνική δράση από συλλόγους, μη κυβερνητικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις για την βοήθεια αυτών που αντιμετωπίζουν τέτοιου είδους δυσκολίες. Μια από αυτές τις δράσεις, που χαρακτηρίζονται από ανθρωπιά είναι το φαινόμενο των Κοινωνικών Παντοπωλείων, τα οποία αποτελούν μία δομή που έκανε την εμφάνισή της από τον δήμο Αθηναίων και με τον καιρό επεκτάθηκε και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Τα Κοινωνικά Παντοπωλεία ιδρύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4071/201260, ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ, Αρ. Φύλλου 85, 11 Απριλίου 2012, Άρθρο 2, Κοινωνικά Παντοπωλεία. Το Κοινωνικό Παντοπωλείο είναι ένας θεσμός που ξεκίνησε με πρωτοβουλία του δήμου Αθηναίων και επεκτείνεται και σε άλλες περιοχές. Πρόκειται για υπηρεσίες που στόχος τους είναι η κάλυψη πρωτογενών αναγκών των ανθρώπων με την παροχή προϊόντων ή διανομή τροφίμων (λειτουργία και διοργάνωση συσσιτίων), είδη πρώτης ανάγκης, αλλά και υπηρεσιών σε κοινωνικά και οικονομικά ευπαθή άτομα και οικογένειες. Τα είδη που παρέχονται στους άπορους και στους άστεγους κατοίκους προέρχονται από δωρεές και χορηγίες (Ν. 4071/201260 Άρθρο 2 - Κοινωνικά Παντοπωλεία, 2012).

Η ίδρυση του κάθε Κοινωνικού Παντοπωλείου γίνεται με την ομόφωνη πλειοψηφία του δημοτικού ή περιφερειακού συμβουλίου. Οι δημοτικές ή οι περιφερειακές παρατάξεις εποπτεύουν τη λειτουργία των Κοινωνικών Παντοπωλείων. Η επιτροπή διαχείρισης έχει την υποχρέωση να παρουσιάζει ανά εξάμηνο, στην οικονομική επιτροπή την έκθεση των πεπραγμένων και έναν διαχειριστικό απολογισμό, ενώ η οικονομική επιτροπή εγκρίνει με δική της απόφαση τον διαχειριστικό απολογισμό. Κάθε απόφαση αναρτάται στην ιστοσελίδα του δήμου ή της περιφέρειας. Άρα, είναι μία υπηρεσία του δήμου και διοικούνται από την κοινωνική υπηρεσία του δήμου (Ν. 4071/201260 Άρθρο 2 - Κοινωνικά Παντοπωλεία, 2012).

4.2. Όροι και προϋποθέσεις λειτουργίας

Για να μπορέσει να λειτουργήσει ένα Κοινωνικό Παντοπωλείο πρέπει να πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις:

- 1) Το Κοινωνικό Παντοπωλείο διαθέτει είδη τριών κατηγοριών: α) τρόφιμα και είδη παντοπωλείου συσκευασμένα, είδη ατομικής υγιεινής, κατεψυγμένα προϊόντα, β) είδη ένδυσης και υπόδησης, είδη οικιακού εξοπλισμού, παιχνίδια καινούρια ή «δεύτερο χέρι» και γ) είδη ψυχαγωγίας όπως βιβλία, cd - dvd, για την κάλυψη αναγκών μάθησης και πολιτισμού.
- 2) Θα πρέπει να υλοποιούνται οι απαραίτητες ενέργειες ώστε να εξασφαλίζονται χορηγίες ή και δωρεές, συνεισφορές πολιτών και φορέων όπως το σχολείο ή σύλλογοι.
- 3) Να εξυπηρετούνται τουλάχιστον 100 οικογένειες κάθε μήνα.
- 4) Το ωράριο λειτουργίας θα πρέπει να είναι σταθερό από Δευτέρα έως Παρασκευή, 9:00π.μ.–17:00μ.μ., εκτός αν ο υπεύθυνος κρίνει απαραίτητα τη διεύρυνση του ωραρίου.
- 5) Το Κοινωνικό Παντοπωλείο θα πρέπει να είναι προσβάσιμο με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς.
- 6) Θα πρέπει να τηρεί τους όρους και προϋποθέσεις προσβασιμότητας ΑΜΕΑ.
- 7) Να υλοποιεί τα Σχέδια Δικτύωσης και Δημοσιότητας που έχουν υποβληθεί που αφορούν ενέργειες για τη γνωστοποίηση της λειτουργίας της δομής, την προσέλκυση εθελοντών, τη συνεργασία με επιχειρήσεις, τη διασύνδεση με άλλες Υπηρεσίες του Δήμου (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

4.3. Παρεχόμενες υπηρεσίες

Το Παντοπωλείο λειτουργεί με σταθερό ωράριο, με το απαιτούμενο προσωπικό που χρειάζεται και συνδέεται με τοπικές επιχειρήσεις, σχολεία, την τοπική κοινωνία για την συλλογή των προϊόντων. Μία τέτοια δομή μπορεί να λειτουργεί συγχρόνως ως παντοπωλείο και συσσίτιο ή μόνο ως παντοπωλείο (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

Σε κάθε δήμο είναι δυνατόν να χρηματοδοτείται μία δομή ανά είδος. Πιο συγκεκριμένα, μόνο ένα κοινωνικό παντοπωλείο, ή/και μόνο μία δομή συσσιτίου. Αν συλλειτουργούν δύο δομές, δηλαδή αν προταθεί για συγχρηματοδότηση η λειτουργία παντοπωλείου παράλληλα με συσσίτιο, δεν είναι δυνατόν να λειτουργεί στον ίδιο δήμο

η συγχρηματοδότηση τους (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

4.4. Ωφελούμενοι δομών

Ωφελούμενοι από την παροχή αυτών των δομών είναι αυτοί που κατοικούν στον δήμο όπου εντάσσεται η δομή, όπως και οι νόμιμα διαμένοντες πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς, οι οποίοι βάσει κριτηρίων βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας ή απειλούνται από φτώχεια (π.χ. ωφελούμενοι του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης) (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

Υπάρχουν ωφελούμενοι μέσω του προγράμματος ΤΕΒΑ, οι οποίοι μπορούν να παραλαμβάνουν από το Κοινωνικό Παντοπωλείο ό,τι τους αναλογούν στο πλαίσιο του προγράμματος εάν επιλέξουν αυτή τη δομή ως σημείο παραλαβής. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι το Κοινωνικό Παντοπωλείο να συνεισφέρει στη διανομή των αγαθών του ΤΕΒΑ. Ακόμα, οι ωφελούμενοι του ΤΕΒΑ δικαιούνται διανομή βασικών αγαθών που καλύπτονται μόνο μέσω αυτού και δε δικαιούνται τα αγαθά που διαθέτει η δομή στο πλαίσιο της συγχρηματοδότησής της (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

Επιπλέον, τα αγαθά που έχει το Κοινωνικό Παντοπωλείο από άλλες πηγές, όπως η συνδρομή του Δήμου, χορηγίες, αλλά και δωρεές διανέμονται στους υπόλοιπους ωφελούμενους της δομής (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

Τέλος, οι ωφελούμενοι θα πρέπει να προσκομίζουν οποιοδήποτε συμπληρωματικό δικαιολογητικό τους ζητείται από τον/την συντονιστή/τρια της δομής κάθε φορά (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

4.5. Αρμοδιότητες στελεχών

Το προσωπικό αυτών των δομών ασχολείται με τη συγκέντρωση, αποθήκευση και διανομή των παρεχόμενων προϊόντων ή/και για την παρασκευή των συσσιτίων. Στο προσωπικό ανήκει ο συντονιστής/τρια και το βοηθητικό προσωπικό (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

Ο συντονιστής/τρια υποστηρίζει διοικητικά τις δραστηριότητες της δομής, καταγράφει τα γενικά τα στοιχεία των ωφελούμενων, διατηρεί αρχείο όλων των παραστατικών, μεριμνά για τη διανομή των παρεχόμενων αγαθών/προϊόντων. Το βοηθητικό προσωπικό υποστηρίζει την ομαλή λειτουργία της δομής, φροντίζει τα είδη που προέρχονται από «δεύτερο χέρι» και συμμετέχει σε δράσεις για την προσέλκυση

χορηγών, αλλά και εθελοντών (Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών, 2016).

4.6. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στα Κοινωνικά Παντοπωλεία

Ένας Κοινωνικός Λειτουργός σε κάθε δομή στην οποία εργάζεται έχει συγκεκριμένες αρμοδιότητες, στα Κοινωνικά Παντοπωλεία έχει τα παρακάτω καθήκοντα:

- Τη συλλογή των αιτήσεων των δικαιούχων.
- Την αξιολόγηση των στοιχείων που αναγράφονται στις αιτήσεις συνεργαζόμενοι και με αρμόδιους φορείς.
- Καταγραφή του κοινωνικού ιστορικού των δικαιούχων.
- Υπογραφή ενός άτυπου συμβολαίου με τον δικαιούχο για επίτευξη εμπιστευτικότητας.
- Διάγνωση και παροχή προγραμμάτων ψυχολογίας ή συμβουλευτικής όταν ζητηθεί από τους δικαιούχους ή όταν κρίνουν αυτοί ότι είναι απαραίτητα (Καλλινικάκη, Εισαγωγή στη Θεωρία και την Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας, 2011).

4.7. Τα Κοινωνικά Παντοπωλεία ανά την Ελλάδα

Όνομασία	Διεύθυνση	Τηλέφωνο Επικοινωνίας
Κοινωνικό Παντοπωλείο Δήμου Νέας Ιωνίας	Καρολίδου 4	210-2793916 210-2777198 210-2793785
Κοινωνικό Παντοπωλείο Θεσσαλονίκης (Μ.Α.Ζ.Ι)	Αριστοτέλους 4	6984114725
Κοινωνικό Παντοπωλείο Χίου	Ζορμπά Νικολάου	22710-43643
Κοινωνικό Παντοπωλείο Αλεξανδρούπολης	Καρτάλη 2	2551026298
Κοινωνικό Παντοπωλείο Ιωαννίνων	Λεωφόρος Δωδώνης 21, Κέντρο	26510-30504
Κοινωνικό Παντοπωλείο Καρπενησίου	Ύδρας 6	2237350024
Κοινωνικό Παντοπωλείο Καλαμάτας	Βιοτεχνικό Πάρκο, Νέα Είσοδος	2721094057
Δημοτικό Κοινωνικό Παντοπωλείο Λευκάδας	Τζεβελέκη Αντωνίου & Υποσημηναγού Κατωπόδη, Διοικητήριο	2645360534
Δημοτικό Κοινωνικό Παντοπωλείο Θήβας	Πελοπίδου & Αγγελίδου	2262350603
Δημοτικό Κοινωνικό Παντοπωλείο Χαλκίδας	Ωρίωνος 15	22210-61202
Κοινωνικό Παντοπωλείο Πάτρας	Κοραή Αδαμαντίου 5	2610311561
Κοινωνικό Παντοπωλείο Μεσολογγίου	Σταυροπούλου 31	2631363400
Δημοτικό Κοινωνικό Παντοπωλείο Αγρινίου	1 ^ο χλμ Εθνικής Οδού Αγρινίου- Αντιρρίου & Δημάρχου Τσιτσιμελή	2641363400

Κοινωνικό Παντοπωλείο Αγρινίου	Βλαχοπούλου 13	26413-360300 26410-25392
Κοινωνικό Παντοπωλείο Ναυπάκτου	Φαλυσίου 6	2634021300

Αυτή είναι μία λίστα με κάποια από τα Κοινωνικά Παντοπωλεία που λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα. Η αναζήτηση στη μηχανή αναζήτησης vrisko.gr, η οποία αποτελεί την ιστοσελίδα της διαφημιστικής πλατφόρμας του Επαγγελματικού Καταλόγου 11880, εμφανίζει 103 αποτελέσματα, εμείς συμπεριλάβαμε ενδεικτικά 15, δίνοντας μεγαλύτερη έκταση στον Νομό Αιτωλοακαρνανίας Αυτή η λίστα αποτελείται από την περιοχή που υπάγονται, τα τηλέφωνα τους και τη διεύθυνση τους.

Λόγω της οικονομικής κρίσης που μαστίζει την χώρα μας, η ανάγκη για τέτοιες δομές ολοένα και μεγαλώνει γι' αυτό και ο αριθμός των Κοινωνικών Παντοπωλείων παρατηρείται ότι αυξάνεται.

Κεφάλαιο 5

5. Μεθοδολογία της Έρευνας

5.1. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί ο τρόπος και ο στόχος λειτουργίας των Κοινωνικών Παντοπωλείων και Κοινωνικών Φροντιστηρίων σε δομές που λειτουργούν στην Ελλάδα σήμερα σχετικά με τις κοινωνικές παροχές στα άτομα που διαβιούν σε συνθήκες κάτω από τα όρια της φτώχειας.

Ως επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι να ερευνηθούν οι προτάσεις και τα οράματα των συνεντευξιαζόμενων για ένα καλύτερο μέλλον αυτών των κοινωνικών δομών, την βελτίωση των υπηρεσιών αλλά και την ανάπτυξη αλληλεγγύης, καθώς και οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δομές.

Το παραπάνω θέμα ήταν ενδιαφέρον να ερευνηθεί, καθώς, αυτές οι δομές του Κοινωνικού Παντοπωλείου και του Κοινωνικού Φροντιστηρίου είναι ένα σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο.

5.2. Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν στην συγκεκριμένη έρευνα είναι τα παρακάτω:

- Πώς λειτουργούν τα Κοινωνικά Φροντιστήρια και τα Κοινωνικά Παντοπωλεία;
- Ποιο το προφίλ των εξυπηρετούμενων και ποιοι οι χώροι της δομής;
- Κατά πόσο εκπληρώνει η Δομή το στόχο της;
- Ποιες οι προτάσεις για βελτίωση αυτών των δομών;

5.3. Είδος Έρευνας

Ποιοτική προσέγγιση – Συνέντευξη

Η συνέντευξη είναι μία από τις πιο διαδεδομένες μεθόδους συλλογής και παραγωγής ποιοτικού υλικού στις κοινωνικές επιστήμες. Αποτελείται από τρεις τύπους/μορφές, τη δομημένη (structured), την ημιδομημένη (semi-structured) και τη μη δομημένη (unstructured). Η δομημένη συνέντευξη βασίζεται σε προκαθορισμένες ερωτήσεις οι οποίες τίθενται με ενιαίο τρόπο σε όλους τους ερωτώμενους. Η ημιδομημένη συνέντευξη περιέχει προκαθορισμένες ερωτήσεις, αλλά και περισσότερη ευελιξία ως προς τη σειρά των ερωτήσεων ή και την προσθαφαίρεση ερωτήσεων κατά τη διάρκεια της συζήτησης. Ενώ, η μη δομημένη δεν περιέχει προκαθορισμένες ερωτήσεις, είναι

άτυπη και η συζήτηση δημιουργείται στο πλαίσιο της θεματικής που ενδιαφέρει τον συνεντευκτή (Ιωσηφίδης Θ. , 2008).

Στο πλαίσιο αυτής της ποιοτικής έρευνας, η συλλογή των δεδομένων και των πληροφοριών έγινε με ημιδομημένες συνεντεύξεις. Επιλέχθηκε αυτός ο τύπος συνέντευξης, γιατί πρόκειται για μία μελέτη περίπτωσης και η χρήση μίας σχετικά τυπικής συνέντευξης λειτουργεί ως συμπλήρωμα στη συνολική μελέτη (Robson, 2007). Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα στον συνεντευκτή να αισθανθεί ελεύθερος να θέσει συγκεκριμένες ερωτήσεις, να προσθαιρέσει ερωτήσεις, να τροποποιήσει την αλληλουχία τους και έχει μία θεματολογία στην οποία θα στηριχτεί για τη συζήτηση (Σταματάκης, 2014).

5.4. Πληθυσμός

Τα στοιχεία της έρευνας συλλέχθηκαν τον Αύγουστο του 2018, στην περιοχή της Ναυπάκτου, του δήμου Ναυπακτίας, νομού Αιτωλοακαρνανίας και στην περιοχή της Χαλκίδας, του δήμου Χαλκίδας, νομού Ευβοίας.

Το δείγμα μας αποτελείται από επαγγελματίες που απασχολούνται στους φορείς κοινωνικής προστασίας. Οι ερωτώμενοι που συνάντησε η ερευνητική ομάδα ήταν 4 άτομα από διαφορετικές ειδικότητες (κοινωνικοί λειτουργοί, φιλόλογοι).

Για να επιτευχθεί υψηλή εγκυρότητα περιεχομένου, οι ερωτήσεις της συνέντευξης αποφασίστηκαν σύμφωνα με το θεωρητικό μέρος της πτυχιακής εργασίας. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν με προσωπική συνέντευξη. Τονίστηκε σε κάθε ερωτώμενο, ότι μπορούσε να διακόψει την πορεία των ερωτήσεων εάν για οποιονδήποτε λόγο δεν ήθελε να συνεχίσει. Η κάθε συνέντευξη διήρκησε περίπου 20 λεπτά και πραγματοποιήθηκαν στο χώρο εργασίας τους.

5.5. Ερευνητικό Εργαλείο

Ως εργαλείο έρευνας επιλέξαμε τη συνέντευξη και πιο συγκεκριμένα την ημιδομημένη συνέντευξη.

Δόθηκε ένα ερωτηματολόγιο με προκαθορισμένες ερωτήσεις. Χρησιμοποιήθηκαν 4 ημιδομημένες συνεντεύξεις με κάθε άτομο, με βασικό κριτήριο επιλογής την εργασία τους στο Κοινωνικό Παντοπωλείο/ Κοινωνικό Φροντιστήριο. Με βάση τους άξονες που χρησιμοποιήσαμε στα πλαίσια της ημι-δομημένης συνέντευξης αντλήσαμε πληροφορίες που ανταποκρίνονται στο θέμα και τον σκοπό της πτυχιακής

μας εργασίας. Αποκτήσαμε πληροφορίες σχετικά με τις ανάγκες των δομών και κατά πόσο αυτές καλύπτονται, κατά πόσο έχει επηρεάσει η κρίση τη λειτουργία των υπηρεσιών αυτών, αλλά και την ύπαρξη αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων, καθώς και τι θα άλλαζε ο καθένας εάν μπορούσε με σκοπό να γίνουν οι υπηρεσίες λειτουργικότερες.

Με τη χρήση της ποιοτικής έρευνας και των ημι – δομημένων συνεντεύξεων καταγράφηκαν οι κοινωνικοοικονομικές ανάγκες, τα προβλήματα και προτάσεις αντιμετώπισης

5.6. Τεχνική συλλογής πληροφοριών

Για την καταγραφή των συνεντεύξεων χρησιμοποιήσαμε μαγνητόφωνο. Στις δύο συνεντεύξεις παριστάμενος ήταν ο ένας συνεντευκτής και στις άλλες δύο ο άλλος. Αυτό γιατί οι δύο συνεντεύξεις έγιναν στην Ναύπακτο και οι άλλες δύο στην Χαλκίδα, στα δύο διαφορετικά μέρη που είμαστε μόνιμοι κάτοικοι.

Οι συνεντεύξεις έλαβαν μέρος στην κάθε δομή που βρισκόταν ο κάθε επαγγελματίας σε ώρες που μας ενημέρωσαν ότι ήταν πιο ελεύθερες από φόρτο εργασίας για εκείνους.

5.7. Ανάλυση Δεδομένων

Η ανάλυση των συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου, ως τεχνική προσέγγισης της λεκτικής συμπεριφοράς των εργαζόμενων σε αυτές τις δομές. Πρόκειται για μία μέθοδο που χρησιμοποιείται στις κοινωνικές επιστήμες και βασίζεται στην επικοινωνία μεταξύ των ατόμων (Ιωσηφίδης Θ. , 2003). Η ανάλυση περιεχομένου ως τεχνική χρησιμοποιείται σε έρευνες των οποίων τα δεδομένα προκύπτουν από συνεντεύξεις ή γραπτές πηγές ή τεκμήρια (Καλλινικάκη, Εισαγωγή στη Θεωρία και την Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας, 2011). Βασικός στόχος ήταν τα υποκείμενα να αναπτύξουν τις απόψεις τους σχετικά με τις δομές στις οποίες δραστηριοποιούνται και εργάζονται.

Επιπλέον, όσον αφορά την αφήγηση, είναι ένα ισχυρό μέσον ως προς το περιεχόμενο και την ερμηνεία, επομένως η καλύτερη μέθοδος καταγραφής της είναι μέσω της μαγνητοφώνησης. Αποτελεί μία μόνιμη καταγραφή και επιτρέπει στον συνεντευκτή να συγκεντρωθεί στη διαδικασία της συνέντευξης (Robson, 2007). Πριν τη διεξαγωγή της έρευνας, η ερευνητική ομάδα ενημέρωσε τον κάθε

συνεντευξιαζόμενο ότι η συζήτηση θα καταγράφεται για λόγους πιο εμπειριστατωμένης συλλογής δεδομένων.

Η ανάλυση στην οποία βασιστήκαμε πέρασε από πέντε στάδια. Το πρώτο στάδιο αφορά μία αρχική θεωρητική επεξεργασία βάσει βιβλιογραφικής έρευνας. Το δεύτερο στάδιο αποτελείται από τις απαντήσεις των ατόμων. Στο τρίτο στάδιο καταγράφονται και αναλύονται οι συνεντεύξεις των ατόμων. Στο τέταρτο στάδιο συστηματοποιούνται οι εννοιολογικές κατηγορίες στις οποίες βασίζεται η ανάλυση περιεχόμενου. Το πέμπτο στάδιο αφορά την κωδικοποίηση του υλικού (Ιωσηφίδης Θ., 2003).

Κεφάλαιο 6

6. Αποτελέσματα της Έρευνας

6.1. Απαντήσεις συνεντευξιαζόμενων

Στην αρχή κάθε συνέντευξης οι συνεντευξιαζόμενοι μας απαντούσαν σε ερωτήσεις σχετικά με την ηλικία, τα χρόνια προϋπηρεσίας γενικά και την ειδικότητα τους. Στη συνέχεια τους απευθύνουμε ερωτήσεις που αφορούσαν γενικά στοιχεία των φορέων και στοιχεία σχετικά με τη διοίκηση και την οργάνωση, αλλά και προτάσεις αντιμετώπισης των δυσκολιών.

Οι υπηρεσίες με τις οποίες συνεργαστήκαμε για την εκπόνηση της πτυχιακής μας εργασίας, ήταν το Κοινωνικό Φροντιστήριο Ναυπάκτου, το Κοινωνικό Παντοπωλείο Ναυπάκτου, το Κοινωνικό Φροντιστήριο Χαλκίδας και το Κοινωνικό Παντοπωλείο Χαλκίδας.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων κατηγοριοποιημένες σε αυτές που αφορούν το Κοινωνικό Παντοπωλείο και σε αυτές που αφορούν το Κοινωνικό Φροντιστήριο. Για την κάθε μία δομή έχουν δοθεί από 2 συνεντεύξεις.

Η πρώτη συνέντευξη στο Κοινωνικό Φροντιστήριο Ναυπάκτου έγινε με τον πρόεδρο της δομής και του κτιρίου που εδρεύει η δομή ο οποίος είναι 54 ετών και έχει 14 χρόνια προϋπηρεσίας. Η δεύτερη συνέντευξη στο Κοινωνικό Φροντιστήριο Χαλκίδας με έναν φιλόλογο ηλικίας 35 ετών. Η επόμενη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στο Κοινωνικό Παντοπωλείο Ναυπάκτου έγινε με μία Κοινωνική Λειτουργό 29 ετών με 5 έτη προϋπηρεσίας. Η τελευταία συνέντευξη δόθηκε στο Κοινωνικό Παντοπωλείο Χαλκίδας από μέλος του βοηθητικού προσωπικού, 32 ετών με 4 χρόνια προϋπηρεσίας.

6.1.1. Κοινωνικό Φροντιστήριο

Η πρώτη ερώτηση αφορούσε την έναρξη λειτουργίας της δομής στην πόλη. Πρόκειται για μία ερώτηση για την οποία η απάντηση ήταν μοναδική για την κάθε δομή.

Όσον αφορά το Κοινωνικό Φροντιστήριο της Ναυπάκτου σύμφωνα με τον «Συνεντευξιαζόμενο Γ» η λειτουργία της δομής ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2012.

Ενώ, όσον αφορά το Κοινωνικό Φροντιστήριο της Χαλκίδας η λειτουργία της υπηρεσίας ξεκίνησε περίπου πριν ένα χρόνο.

Η δεύτερη ερώτηση αφορούσε τις εγκαταστάσεις της δομής.

Σύμφωνα με την απάντηση του «Συνεντευξιαζόμενου Γ» η δομή είναι εγκαταστημένη σε ένα κτίριο λίγο πιο έξω από το κέντρο της πόλης στο οποίο βρίσκονται και τα γραφεία της δομής και στον ίδιο χώρο αποθηκεύονται και τα προϊόντα. Ενώ, σύμφωνα με την απάντηση του «Συνεντευξιαζόμενου Δ» πρόκειται για το 3^ο γυμνάσιο Χαλκίδας (2^ο ΕΠΑΛ).

Η επόμενη ερώτηση ήταν σχετική με το προσωπικό από το οποίο απαρτίζεται η δομή. Δηλαδή αν πρόκειται για εθελοντές ή άτομα τα οποία παίρνουν μισθό για τις υπηρεσίες που παρέχουν.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας απάντησε ότι η δομή αποτελείται από καθηγητές και γραμματειακή υποστήριξη που στο σύνολο τους είναι 35 και παρέχουν τις υπηρεσίες τους εθελοντικά. Αντίστοιχα ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» ανέφερε πως το προσωπικό από το οποίο απαρτίζεται η δομή είναι ένας φιλόλογος, μια μαθηματικός, ένας φυσικός και αυτή τη περίοδο βρίσκονται σε αναζήτηση για καθηγητή οικονομικής θεωρίας για παιδιά λυκείου.

Στη συνέχεια ρωτήθηκαν για το ποια είναι η πληθυσμιακή ομάδα στην οποία απευθύνεται η συγκεκριμένη δομή.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας απάντησε : «Η δομή απευθύνεται σε εργαζόμενους και άνεργους που έχουν χαμηλά εισοδήματα. Θα πρέπει να είναι κάτοικοι *Ναυπάκτου, Έλληνες ή και αλλοδαποί*. Ενώ όλοι θα πρέπει να έχουν νόμιμα χαρτιά». Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» μας απάντησε ότι η δομή απευθύνεται σε οικογένειες που δεν έχουν την οικονομική άνεση να στείλουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά φροντιστήρια.

Η επόμενη ερώτηση που υποβάλλαμε αφορούσε τον τρόπο που μπορεί να ενημερωθεί ο κάθε ενδιαφερόμενος για τις υπηρεσίες της δομής.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας απάντησε πως ενημερώνουν όλα τα ΜΜΕ, τα σωματεία τους και αυτά με τη σειρά τους τα μέλη τους, στέλνουν ανακοινώσεις στα γραφεία του εργατικού κέντρου καθώς και με μηνύματα που στέλνουν ομαδικά στα

μέλη τους. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» μας απάντησε: Μέσω του διαδικτύου και από τα σχολεία τα οποία είναι ενήμερα για την ύπαρξη της δομής.

Η έκτη ερώτηση ήταν σχετική με τις παροχές που προσφέρει το κέντρο στους ωφελούμενους και με ποια συχνότητα γίνεται αυτό.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» απάντησε: Προσφέρουμε ενισχυτική διδασκαλία μέσω των εθελοντών και η συχνότητα διαφέρει ανάλογα το μάθημα και το προσωπικό που το διδάσκει. Ωστόσο σε μαθήματα 3ης Λυκείου όταν πλησιάζει η περίοδος των εξετάσεων τα μαθήματα τείνουν να γίνονται πιο συστηματικά. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» απάντησε: Παρέχει γνώση στα μαθήματα γυμνασίου, γενικού λυκείου καθώς και τεχνικού και η συχνότητα δεν είναι συγκεκριμένη διότι είμαστε σε στάδιο στο οποίο προσπαθούμε να φτιάξουμε το πρόγραμμα μας.

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τους κανονισμούς οι οποίοι μπορεί να εξασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία της δομής. Επειδή πρόκειται για ευρωπαϊκά προγράμματα δε δόθηκε εξ αρχής ιδιαίτερη έμφαση στην έκταση της απάντησης αυτής της ερώτησης.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας απάντησε ότι δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο πλαίσιο κανονισμών ωστόσο αν διαπιστωθεί αδιαφορία από τους μαθητές ή ασέβεια κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας και κατ' επέκταση των καθηγητών που προσφέρουν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους τότε μπορεί να αποβληθούν από το Φροντιστήριο αφού πρώτα υπάρξει επικοινωνία με τους γονείς. Επισημάνε όμως ότι τέτοια περιστατικά είναι ελάχιστα. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» δήλωσε πως πρέπει να υπάρχει αναγκαστική επικοινωνία μεταξύ γονιών και εκπαιδευτικών έτσι ώστε η εκπαίδευση των παιδιών να γίνεται ανάλογα με τις ικανότητες του παιδιού.

Η όγδοη ερώτηση που θέσαμε αφορούσε τα κριτήρια εισαγωγής των εξυπηρετούμενων στη συγκεκριμένη δομή.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας απάντησε: Θα πρέπει να είναι άτομα με χαμηλό οικονομικό εισόδημα, περίπου 6000 ευρώ ή 800 ευρώ για κάθε παιδί. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» ανέφερε ότι δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο κριτήριο αλλά απλά στοχεύουν στην παροχή βοήθειας σε όποιον το έχει ανάγκη.

Έπειτα, οι συνεντευξιαζόμενοι ερωτήθηκαν για το ποιος χρηματοδοτεί τη συγκεκριμένη δομή, δηλαδή από πού αντλεί πόρους για τη λειτουργία της.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας απάντησε ότι η δομή δεν έχει καμία χρηματοδότηση. Αντλεί συνδικαλιστικούς πόρους από τον ΟΑΕΔ που θα έπαιρνε και χωρίς τη δομή για να καλύψει τις λειτουργικές του ανάγκες. Είναι χρήματα των εργαζομένων αυτά που παίρνει. Δηλαδή εθελοντικά διαθέτουν ένα μερίδιο από το προσωπικό τους εισόδημα για να ενισχύσουν τη λειτουργία της δομής. Ενώ, ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» απάντησε ότι η δομή χρηματοδοτείται μέσω κονδυλίων που παρέχονται από το Δήμο, από τον σύλλογο δασκάλων Χαλκίδας καθώς και από εθελοντές.

Έπειτα θεωρήσαμε απαραίτητο να ρωτήσουμε αν οι συνεντευξιαζόμενοι θεωρούσαν ωφέλιμη για τον δήμο τη λειτουργία του Κοινωνικού Παντοπωλείου.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» ανέφερε ότι η λειτουργία της δομής είναι άκρως ωφέλιμη, καθώς στα 6 χρόνια λειτουργίας της εξυπηρετούν περίπου 100 άτομα/χρόνο άρα πάνω από 600 άτομα σ' αυτά τα 6 χρόνια και για να συνεχίσουν να έρχονται θεωρεί ότι γίνεται μια σωστή δουλειά στη δομή κάτι που φαίνεται και από τα αποτελέσματα των παιδιών που δίνουν εξετάσεις για την εισαγωγή τους στη Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Τόνισε επίσης πως αν είχαν περισσότερη ενίσχυση από το Δήμο και διάφοροι φορείς θα εξυπηρετούσαν περισσότερα άτομα και θα είχαν ακόμα καλύτερα αποτελέσματα. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» ανέφερε: Είναι ωφέλιμη γιατί δίνεται η ευκαιρία σε παιδιά που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να έρθουν πιο κοντά στη μάθηση.

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τον στόχο της δομής και αν οι συνεντευξιαζόμενοι θεωρούν ότι επιτυγχάνεται αυτός ο στόχος.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» θεωρεί πως επιτυγχάνεται ο στόχος που έχει τεθεί καθώς βλέπει εκ του αποτελέσματος ότι τα παιδιά μαθαίνουν και οι επιτυχίες που έρχονται δεν έχουν να ζηλέσουν τίποτα από τις αντίστοιχες των ιδιωτικών φροντιστηρίων. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» απάντησε ναι, καθώς από τη στιγμή που παρέχουν τις υπηρεσίες τους αφιλοκερδώς αποτελεί επίτευγμα.

Η επόμενη ερώτηση ήταν σχετική με την οικονομική κρίση. Τους ρωτήσαμε εάν έχουν παρατηρήσει αύξηση και περισσότερη ανταπόκριση από τον κόσμο.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας απάντησε ναι, καθώς οι συνθήκες διαβίωσης στην εποχή μας αναπόφευκτα έχει αφήσει το στίγμα της στις Ελληνικές οικογένειες και είναι πολλά τα παιδιά που έρχονται σε επαφή μαζί μας για τη παροχή εκπαίδευσης. Ενώ, ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» απάντησε ναι, διότι κανείς δεν θέλει να στερήσει στο παιδί του τη παροχή εκπαίδευσης λόγω οικονομικών προβλημάτων.

Έπειτα τους θέσαμε το ερώτημα εάν υπάρχει συνεργασία με εθελοντές, και αν ναι, από ποιον φορέα προέρχονται, ποια η ειδικότητά τους και το φύλο τους.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας ενημέρωσε: «Έχουμε εθελοντές γυναίκες και άντρες καθηγητές οι οποίοι επί το πλείστον είναι άνεργοι καθώς και φοιτητές. Οι φοιτητές αναλαμβάνουν τις μικρότερες ηλικίες επειδή δεν έχουν ακόμη την απαιτούμενη εμπειρία για τις πιο μεγάλες τάξεις. Δεν έχουν βοήθεια από τους καθηγητές Μέσης Εκπαίδευσης. Επίσης η ειδικότητα τους περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των μαθημάτων που διδάσκονται στα σχολεία, όπως π.χ. Φυσικοί, Χημικοί, Φιλολόγοι, Μαθηματικοί ακόμη και καθηγητές Αγγλικών. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» απάντησε πως υπάρχει συνεργασία με εθελοντές αλλά αυτοί οι εθελοντές δεν προέρχονται από κάποιον φορέα, πιο συγκεκριμένα είναι απλοί πολίτες οι οποίοι θέλουν βοηθήσουν έστω και με την αγορά ενός βοηθητικού βιβλίου.

Η τελευταία ερώτηση που έγινε προς τους συνεντευξιαζόμενους ήταν σχετική με τις προτάσεις που είχαν να κάνουν για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών τόσο τοπικά όσο και σε πανελλαδικό επίπεδο, ουσιαστικά τι θα άλλαζαν οι ίδιοι οι συνεντευξιαζόμενοι ώστε να γίνουν αποτελεσματικότερες οι υπηρεσίες.

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Γ» μας απάντησε: «Θεωρεί πως θα έπρεπε να υπάρχει οικονομική υποστήριξη και από άλλους φορείς, ειδικά από τον Δήμο γιατί θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι απαιτούνται τεράστια έξοδα και πόσο μάλλον τώρα που το εργατικό κέντρο δεν έχει άλλους χώρους με αποτέλεσμα να δυσκολεύεται πάρα πολύ να το συντηρήσει. Δεν κρύβει πως πέρασε από το μυαλό των υπεύθυνων η διακοπή λειτουργίας της δομής μετά από 6 χρόνια λειτουργίας αλλά αποφάσισαν να προσπαθήσουν να διατηρηθεί η λειτουργία της έστω και με χαμηλότερο προϋπολογισμό». Ο «Συνεντευξιαζόμενος Δ» απάντησε: «Θα πρέπει να δοθεί περισσότερη βάση στο έργο μας τόσο από τους δήμους όσο και από το κράτος ώστε να γίνει ευρέως γνωστό ότι παρέχονται αυτές οι δομές.

6.1.2. Κοινωνικό Παντοπωλείο

Η πρώτη ερώτηση αφορούσε την έναρξη λειτουργίας της υπηρεσίας στην πόλη. Πρόκειται για μία ερώτηση για την οποία η απάντηση ήταν μοναδική για την κάθε δομή.

Όσον αφορά το Κοινωνικό Παντοπωλείο της Ναυπάκτου σύμφωνα με τη «Συνεντευξιαζόμενη Α» η λειτουργία της δομής ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2018. Ενώ, όσον αφορά το Κοινωνικό Παντοπωλείο της Χαλκίδας η λειτουργία της υπηρεσίας έγινε με πρωτοβουλία αλλά και χρηματοδότηση του δήμου.

Η δεύτερη ερώτηση αφορούσε τις εγκαταστάσεις της δομής.

Σύμφωνα με την απάντηση της «Συνεντευξιαζόμενης Α» η δομή είναι εγκαταστημένη σε ένα κτίριο λίγο πιο έξω από το κέντρο της πόλης στο οποίο βρίσκονται και τα γραφεία της δομής και στον ίδιο χώρο αποθηκεύονται και τα προϊόντα. Ενώ, σύμφωνα με την απάντηση του «Συνεντευξιαζόμενου Β» πρόκειται για ένα κτίριο στο κέντρο της πόλης στο οποίο εδρεύουν και τα γραφεία της δομής και αποθηκεύονται και τα προϊόντα.

Η επόμενη ερώτηση ήταν σχετική με το προσωπικό από το οποίο απαρτίζεται η δομή. Δηλαδή αν πρόκειται για εθελοντές ή άτομα τα οποία παίρνουν μισθό για τις υπηρεσίες που παρέχουν.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας απάντησε ότι η δομή αποτελείται από πέντε άτομα. Πιο συγκεκριμένα, από έναν κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος μάλιστα είναι και ο συντονιστής, ένα διοικητικό μέλος, μία μαγείρισσα, ένας βοηθός μάγειρα και ένα ακόμα βοηθητικό προσωπικό. Αντίστοιχα ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» ανέφερε πως το προσωπικό από το οποίο απαρτίζεται η δομή είναι μία Κοινωνική Λειτουργός και δύο άτομα τα οποία αποτελούν το βοηθητικό προσωπικό.

Στη συνέχεια ρωτήθηκαν για το ποια είναι η πληθυσμιακή ομάδα στην οποία απευθύνεται η συγκεκριμένη δομή.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας απάντησε : «Η δομή απευθύνεται σε άτομα τα οποία βρίσκονται στα όρια της φτώχειας. Θα πρέπει να είναι κάτοικοι Ναυπάκτου, Έλληνες ή και αλλοδαποί. Ενώ όλοι θα πρέπει να έχουν νόμιμα χαρτιά». Ο

«Συνεντευξιαζόμενος Β» μας απάντησε ότι η δομή απευθύνεται σε όλες τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες οι οποίες χρήζουν βοήθειας και στήριξης.

Η επόμενη ερώτηση που υποβάλλαμε αφορούσε τον τρόπο που μπορεί να ενημερωθεί ο κάθε ενδιαφερόμενος για τις υπηρεσίες της δομής.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας ενημέρωσε ότι έχουν ιστοσελίδα στο facebook μέσω της οποίας ενημερώνουν τους ωφελούμενους με ανακοινώσεις μέσω αναρτήσεων. Ακόμα, έχουν πληροφοριακά δελτία, έχουν κολλήσει ενημερωτικές αφίσες σε όλο τον δήμο, κάνουν δράσεις δικτύωσης και φυσικά μέσω τηλεφωνικής ενημέρωσης για οποιαδήποτε απορία. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» μας απάντησε: «Όποιος ενδιαφέρεται για να μάθει πληροφορίες για τη δομή ή να έρθει γενικότερα σε επαφή με εμάς για παροχή βοήθειας μπορεί να ενημερωθεί μέσω διαδικτύου, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και μέσω του δήμου ο οποίος κατά διαστήματα διοργανώνει καμπάνιες».

Η έκτη ερώτηση ήταν σχετική με τις παροχές που προσφέρει το κέντρο στους ωφελούμενους και με ποια συχνότητα γίνεται αυτό.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» απάντησε: «Είμαστε δύο δομές. Αρχικά το Κοινωνικό Παντοπωλείο το οποίο δίνει μία φορά τον μήνα συσκευασμένα τρόφιμα, τα οποία δεν είναι ίδια κάθε φορά, ποικίλουν ανάλογα με τη διαθεσιμότητα, ρούχα, παπούτσια, κλινοσκεπάσματα, τα οποία ο καθένας μπορεί να πάρει και κάθε μέρα. Από την άλλη λειτουργεί και το Συσσίτιο, το οποίο παρέχει γεύματα στους ωφελούμενους μόνο τρεις φορές τη βδομάδα, αυτό γιατί ακόμα ο εξοπλισμός είναι ελλιπής, ενώ θα έπρεπε να είναι κάθε μέρα». Ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» απάντησε: «Το κέντρο παρέχει ξηρά τροφή μια φορά το μηνά και ανάλογα τις δωρεές μπορεί να παρέχει και παραπάνω από μια φορά τον μήνα».

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τους κανονισμούς οι οποίοι μπορεί να εξασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία της δομής. Επειδή πρόκειται για ευρωπαϊκά προγράμματα δε δόθηκε εξ αρχής ιδιαίτερη έμφαση στην έκταση της απάντησης αυτής της ερώτησης.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας απάντησε ότι όλα τα Κοινωνικά Παντοπωλεία, όπως και τα Κοινωνικά Συσσίτια έχουν έναν κοινό κανονισμό, ο οποίος τηρείται

όπως είναι από το ΕΣΠΑ. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» δήλωσε ότι ο καθένας είναι υπόχρεος να αναλαμβάνει τις ευθύνες του για τα πράγματα που του έχουν ανατεθεί.

Η όγδοη ερώτηση που θέσαμε αφορούσε τα κριτήρια εισαγωγής των εξυπηρετούμενων στη συγκεκριμένη δομή.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας απάντησε: «Θα πρέπει να είναι κάτοικοι Ναυπακτίας, άρα θέλουμε Βεβαίωση Μόνιμης Κατοικίας, εισοδηματικά κριτήρια με όριο 4500 € ετησίως για το ένα άτομο, όπου το ποσό αυξάνεται αν είναι οι οικογένεια με δύο άτομα κατά 2500 € ανά άτομο, ενώ για κάθε παιδί πάλι με 2500 € αν είναι πάνω από 14 και αν είναι κάτω από 14 με 1350 €. Αν κάποιος είναι αλλοδαπός θα πρέπει να προσκομίσει την άδεια διαμονής, ενώ δε θα πρέπει να παίρνουν και το επίδομα ΚΕΑ». Ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» ανέφερε ότι για να μπορεί κάποιος να εξυπηρετηθεί από τη συγκεκριμένη δομή θα πρέπει να είναι άνεργος με μηδενικό εκκαθαριστικό και να είναι δημότης Χαλκιδέων.

Έπειτα, οι συνεντευξιαζόμενοι ερωτήθηκαν για το ποιος χρηματοδοτεί τη συγκεκριμένη δομή, δηλαδή από πού αντλεί πόρους για τη λειτουργία της.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας απάντησε ότι η δομή χρηματοδοτείται από πρόγραμμα το οποίο είναι συγχρηματοδοτούμενο από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή ένωση, από ΜΚΟ και από τον δήμο. Ενώ, ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» απάντησε ότι η δομή χρηματοδοτείται από τον δήμο Χαλκιδέων ο οποίος παρέχει κονδύλια.

Έπειτα θεωρήσαμε απαραίτητο να ρωτήσουμε αν οι συνεντευξιαζόμενοι θεωρούσαν ωφέλιμη για τον δήμο τη λειτουργία του Κοινωνικού Παντοπωλείου.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» ανέφερε ότι η λειτουργία της δομής είναι άκρως ωφέλιμη, καθώς εξυπηρετούνται άτομα τα οποία ζουν στα όρια της φτώχειας και βοηθούνται ιδιαίτερα με τα πράγματα που τους παρέχονται και με το φαγητό. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» ανέφερε: «Είναι ωφέλιμη η λειτουργία του Κοινωνικού Παντοπωλείου διότι παρέχεται βοήθεια σε άτομα που το έχουν πραγματικά ανάγκη και έχοντας επαφή μαζί μας δίνουμε λύσεις σε καθημερινά προβλήματα τους όπως το καθημερινό φαγητό».

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τον στόχο της δομής και αν οι συνεντευξιαζόμενοι θεωρούν ότι επιτυγχάνεται αυτός ο στόχος.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας απάντησε ότι είναι μία νέα δομή για την πόλη που λειτουργεί ένα τρίμηνο τώρα. Δεν έχουν καλύψει όλους τους στόχους ακόμα, αλλά κάθε μήνας που περνάει καλύπτεται και ένας ακόμη στόχος τους. Ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» απάντησε ότι επιτυγχάνεται εν μέρει ο στόχος της δομής καθώς θεωρεί ότι πάντα μπορούν να δώσουν κάτι παραπάνω και να έχουν περισσότερη βοήθεια από τον δήμο.

Η επόμενη ερώτηση ήταν σχετική με την οικονομική κρίση. Τους ρωτήσαμε εάν έχουν παρατηρήσει αύξηση και περισσότερη ανταπόκριση από τον κόσμο.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» ήταν θετικός ως προς την απάντησή του, υποστήριξε ότι ολοένα και περισσότεροι είναι οι ενδιαφερόμενοι που θέλουν να ενταχθούν στο πρόγραμμα. Ενώ, ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» ανέφερε ότι: «Υπάρχει αύξηση των ατόμων που χρειάζονται την βοήθειά μας αλλά η ανταπόκριση από τον υπόλοιπο κόσμο παραμένει η ίδια».

Έπειτα τους θέσαμε το ερώτημα εάν υπάρχει συνεργασία με εθελοντές, και αν ναι, από ποιον φορέα προέρχονται, ποια η ειδικότητά τους και το φύλο τους.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας ενημέρωσε: «Έχουμε εθελοντές και ιδιώτες εθελοντές που έρχονται στη δομή κατά καιρούς, κυρίως γυναίκες, η «Αλκυόνη» που μας βοηθά μία φορά τον μήνα στη συσκευασία τροφίμων, όπως και διάφορους Συλλόγους, οι οποίοι απαρτίζονται και πάλι από γυναίκες ως επί το πλείστον, που μας βοηθάνε να οργανώνουμε διάφορες δράσεις και να συλλέγουμε τρόφιμα». Ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» απάντησε πως υπάρχει συνεργασία με εθελοντές αλλά αυτοί οι εθελοντές δεν προέρχονται από κάποιον φορέα, πιο συγκεκριμένα είναι απλοί πολίτες οι οποίοι θέλουν βοηθήσουν.

Η τελευταία ερώτηση που έγινε προς τους συνεντευξιαζόμενους ήταν σχετική με τις προτάσεις που είχαν να κάνουν για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών τόσο τοπικά όσο και σε πανελλαδικό επίπεδο, ουσιαστικά τι θα άλλαζαν οι ίδιοι οι συνεντευξιαζόμενοι ώστε να γίνουν αποτελεσματικότερες οι υπηρεσίες.

Η «Συνεντευξιαζόμενη Α» μας απάντησε: «Αρχικά, υπάρχει μία μεγάλη δυσκολία με το χρηματικό κομμάτι και την εξασφάλιση χορηγίας, αν μπορούσε να διασφαλιστεί ότι κάθε μήνα θα εισέρχεται στο κάθε Κοινωνικό Παντοπωλείο της Ελλάδας ένα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό ή συγκεκριμένες ποσότητες ρούχων ή τροφίμων, όλα θα ήταν πιο εύκολα. Έτσι αν καταφέραμε να αντιμετωπίσουμε αυτό το ζήτημα θα ήταν όλα πιο εύκολα για τη λειτουργία και την οργάνωση των δομών».

Ο «Συνεντευξιαζόμενος Β» απάντησε: «Θα πρέπει να μειωθεί η γραφειοκρατία που είναι ένα πρόβλημα σε πολλούς τομείς και εμποδίζουν το έργο μας και να σημειώνεται πιο αυστηρός έλεγχος από Κοινωνικούς Λειτουργούς σε ποιον παρέχουμε τις υπηρεσίες μας διότι έχουν πρόσβαση άτομα που δεν τους είναι και πολύ αναγκαίες οι παροχές μας και χάνουν την πρόσβαση σε εμάς άτομα που τις έχουν πραγματικά ανάγκη».

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Μελετήθηκαν οι εμπειρίες τεσσάρων υπεύθυνων για τη λειτουργία κοινωνικών δομών (παντοπωλείων-φροντιστηρίων) σχετικά με τη λειτουργία, τις εγκαταστάσεις και τη συντήρησή τους, καθώς και τα «παράπονα» τους ως προς τη συνδρομή και τη βοήθεια που δέχονται από τον δήμο.

Οι απαντήσεις δεν δύναται να γενικευτούν, ωστόσο σε μεγάλο βαθμό παρουσιάζουν ομοιότητες και είναι αντιπροσωπευτικές και της γενικότερης κατάστασης στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης. Η συζήτηση που ακολουθεί επικεντρώνεται στις απαντήσεις που συλλέχθηκαν από την έρευνα χρησιμοποιώντας τους αντικειμενικούς σκοπούς που τέθηκαν στην αρχή και προτείνει παρεμβάσεις για το μέλλον.

Όσον αφορά τη λειτουργία τους, αυτή συμπίπτει με την εξάπλωση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Θεωρούν ότι το εθελοντικό τους έργο αποτελεί μια φωτεινή αχτίδα ελπίδας για το μέλλον συνεισφέροντας στον συνάνθρωπο τους που το έχει ανάγκη, είτε με τη παροχή τροφίμων ή μέσω της εκπαίδευσης.

Αντιμετωπίζουν τα ίδια περίπου προβλήματα όσον αφορά τη συντήρηση των δομών καθώς δεν λαμβάνουν αρκετούς πόρους και αυτό το πρόβλημα εξισώνεται και με το «παράπονο» για τη παρεχόμενη βοήθεια από τους δήμους που στεγάζονται και λειτουργούν οι δομές. Η άποψη τους στο συγκεκριμένο κομμάτι ταυτίζεται απόλυτα, δηλαδή αν είχαν μεγαλύτερη βοήθεια θα παρείχαν ακόμη καλύτερες παροχές και δεν θα σκέφτονταν σε κανένα σημείο της πορείας που έχουν χαράξει τη διακοπή λειτουργίας της εκάστοτε δομής, όπως μας εκμυστηρεύτηκε ένας από τους συνεντευξιζόμενους.

Επομένως, γενικεύοντας διακρίνουμε ότι οι δομές δεν καθίστανται ικανές να καλύψουν τουλάχιστον τις καθημερινές και βασικές ανάγκες αυτών που ζουν στα όρια της φτώχειας και αυτό γιατί αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω της οικονομικής κρίσης. Η οικονομική κατάσταση της χώρας επηρεάζει τόσο την κοινωνική πολιτική όσο και τη λειτουργία των δομών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως αν και η οικονομική κατάσταση που αντιμετωπίζουμε είναι δύσκολη, υπάρχει έκδηλο το αίσθημα της κοινωνικής αλληλεγγύης και της αλληλοβοήθειας, τόσο στην πόλη της Ναυπάκτου όσο και στην πόλη της Χαλκίδας όπου επικεντρώθηκε η έρευνά μας.

Περαιτέρω ενέργειες που μπορούν να συνδράμουν θετικά είναι η ενημέρωση κάθε μέσου για τη λειτουργία των δομών. Η ευαισθητοποίηση του Δήμου για περαιτέρω ενίσχυση του έργου των δομών είτε με χρηματικούς πόρους ή με παροχή εγκαταστάσεων. Ακόμα, όλοι μπορούν να συμβάλλουν εθελοντικά σ' αυτή τη προσπάθεια με τη δωρεά αγαθών και εξοπλισμού μέχρι και την ίδια τη προσωπική εθελοντική εργασία. Τέλος, οι δράσεις των δομών μπορούν να γίνουν πιο αποτελεσματικές με μεγαλύτερη βιωσιμότητα με τη μικρότερη παρέμβαση του κράτους, αλλά και με την επέκταση σε νέες και πολλαπλές συνεργασίες.

Θα μπορούσαν να διενεργηθούν περαιτέρω έρευνες σχετικές με το θέμα των μορφών κοινωνικής αλληλεγγύης και άλλων κοινωνικών δομών με μεγαλύτερα δείγματα έρευνας και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Βιβλιογραφία

- Gogoni, P., Athanasaki, E., & Venni, E. (2015). Social Pedagogical Reflexes of Greek Society during the Economic Crisis Period: Indicative Social Pedagogical Actions. *The International Journal of Social Pedagogy is jointly published by ThemPra Social Pedagogy and the Centre for Understanding Social Pedagogy, UCL Institute of Education, London.*, 4(1).
- <http://tetartopress.gr>. (χ.χ.). Ανάκτηση από <http://tetartopress.gr>
- <http://www.businessdictionary.com>. (χ.χ.). Ανάκτηση από <http://www.businessdictionary.com>
- Meulen, R., & Wright, K. (2010). The role of family solidarity: ethical and social issues. Ανάκτηση από <https://www.cesifo-group.de/DocDL/dicereport210-forum2.pdf>
- Prevot, V., & Μανιάτη, Α. (1979-1980). *Πώς φτάσαμε στην οικονομική κρίση*. Αθήνα: Σπύρος Ν. Γαλαίος.
- Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Rosenthal, U., Charles, M., & Hart, P. (1989). Coping with crises: The management of disasters, riots and terrorism. (C. Thomas, Επμ.) *Springfield*.
- Visvizi, A. (2012). *The crisis in Greece and the E U -IM F rescue package: Determinants and pitfalls*.
- [vrisko.gr](http://www.vrisko.gr). (χ.χ.). Κοινωνικό Φροντιστήριο. Ανάκτηση από <https://www.vrisko.gr/search/%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%86%CF%81%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/>
- Βαρέμης, Θ., Καλύβας, Σ., Κουλουμπής, Θ., Παγουλάτος, Γ., Τσούκαλης, Λ., & Τσουκάς, Χ. (2011). *Η ανατομία της κρίσης*. Αθήνα.
- Βαρουφάκης, Γ., Πατώκος, Τ., Τσερκεζής, Λ., & Κουτροπέτρος, Χ. (2011). Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011. *INE Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ*. Ανάκτηση από <https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/04/files/study-17.pdf>
- Διαμαντάκου. (2016). ΜΠΣ: Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό: Τυπική, Άτυπη και Από Απόσταση Εκπαίδευση (Συμβατικές και e-Μορφές). Στο *Μεταπτυχιακή Εργασία: « Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών Κοινωνικού Φροντιστηρίου σχετικά με τη λειτουργία του και το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης: Η περίπτωση του Κοινωνικού Φροντιστηρίου του Δήμου Κορινθίων»*.
- Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δ' Προγραμματική Περίοδος 2007-2013. (2008). (Υ. Υ. Αλληλεγγύης, Συντάκτης) Αθήνα. Ανάκτηση από http://www.edespa-ygeia.gr/Uploads/strategic-planning/ethniko_stratigiko_yyka_2000_2013.pdf

- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Καλλινικάκη, Θ. (2010). *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Τόπος.
- Καλλινικάκη, Θ. (2011). *Εισαγωγή στη Θεωρία και την Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Τόπος.
- Κονδύλης, Θ. (2009). *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η Ελλάδα 1928-1932- Η διπλωματική πολιτική και η οικονομία*. Αθήνα: Ιαμβός.
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής . (2018). Ανάκτηση από http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7&dq=
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής. (2018). Ανάκτηση από http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CE%B3%CF%8D%CE%B7
- Μαθιοπούλου, Μ. (2009). Το κραχ του 1929. Αύριο η Μαύρη επέτειος των 78 ετών. *Μακεδονία*.
- Μπασδάρης, Γ. (2016). Εθελοντισμός και Κοινωνική Αλληλεγγύη: Η περίπτωση των παιδικών χωριών SOS Ελλάδος- Εξ απόψεως Κοινωνιολογίας του Χριστιανισμού. Ανάκτηση από <http://ikee.lib.auth.gr/record/283741/files/GRI-2016-16910.pdf>
- Μπουρίκος, Δ. (2013). Κοινωνική αλληλεγγύη στην Ελλάδα της κρίσης: Νέο κύμα ανάδυσης της κοινωνίας πολιτών ή εμπέδωση της κατακερματισμένης κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη;. (3). Ανάκτηση από http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2013/04/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF_3_%CE%94.-%CE%9C%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82.pdf
- Μπουρίκος, Δ., & Σωτηρόπουλος, Δ. Α. (2014). Οικονομική Κρίση, Κοινωνική Πρόνοια και Κοινωνία των Πολιτών: Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στους τυπικούς και άτυπους φορείς της κοινωνίας πολιτών στο χώρο της κοινωνικής αλληλεγγύης την περίοδο 2010-2013. Αθήνα. Ανάκτηση από <https://www.snf.org/media/3069921/ELIAMEP-Report.pdf>
- Ν. 4071/201260 Άρθρο 2 - Κοινωνικά Παντοπωλεία. (2012). *Εφημερίς της Κυβέρνησεως της Ελληνικής Δημοκρατίας*, 2272.

- Νικήτας, Σ. (2013). Όταν άρχισε η κρίση: Η κατάρρευση της Lehman Brothers. *news247*.
Ανάκτηση από <http://www.news247.gr/afieromata/otan-archise-i-krisi-i-katarreysi-tis-lehman-brothers.6227071.html>
- Ξαφά, Μ. (2011). Το μέλλον της Διαχείρισης των αποταμιεύσεων,. Στο Ν. Β. Καραμούζης , & Γ. Α. Χαρδούβελης, *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον*. Αθήνα: Λιβάνη.
- Οδηγός εφαρμογής & Λειτουργίας Δομών Παροχής Βασικών Αγαθών. (2016). Αθήνα.
Ανάκτηση από https://www.eetaa.gr/kkoinotitas/odhgoi/odhgos_domessithshs_koinwnika-farmakeia.pdf
- Παπαγεωργίου, Ν. (2016). Οικονομική Κρίση και Κοινωνική Αλληλεγγύη : Ο ρόλος των γυναικών. *Ηλεκτρονικό Περιοδικό Τμήματος Θεολογίας Α.Π.Θ.*, 4(2). Ανάκτηση από <http://ejournals.lib.auth.gr/synthesis/article/view/5186>
- Περάκης , Μ. (2009). Ματιές από το 1929 στο 2009. *Ελευθεροτυπία*. Ανάκτηση από <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=86591>
- Πλιάκος, Κ. (2015). *Κοινωνικά φροντιστήρια, αλληλέγγυα παιδεία*. Ανάκτηση από <http://www.cnn.gr/focus/story/8279/koinonika-frontistiria-allileggya-paideia>
- Σημίτη, Μ. (2014). Κοινωνική Αλληλεγγύη: Ένας νέος ρόλος για την Κοινωνία των Πολιτών. *2ο Ετήσιο Συνέδριο*. Ανάκτηση από https://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2014/12/%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CF%84%CE%B7-%CE%9C-%CE%BF-%CE%95%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%B9%CE%BF1.pdf?fbclid=IwAR0SGSWQ9e32foH26QsSdDGE1gq_OrK1TVuELRp2_nFKkyznEqqun
- Σημίτη, Μ. (2014). Κράτος και Εθελοντικές Οργανώσεις την περίοδο της Οικονομικής Κρίσης. *Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*(42).
doi:<http://dx.doi.org/10.12681/hpsa.14569>
- Σκλιάς, Π., Ρουκανάς, Σ., & Μαρής, Γ. (2012). *Η Πολιτική των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σχέσεων*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Σταματάκης, Μ. (2014). *Τα Κοινωνικά Φροντιστήρια του Δήμου Κορινθίων*, εφ. Σφεντόνα. (Χ. Μητσοπούλου, & Μ. Φιλοπούλου, Μεταφρ.)
- Στασινοπούλου, Ό. (2011).
«Εννοιολόγηση και Οριοθέτηση του Εθελοντισμού στην Ιστορική του Εξέλιξη. *Ειδική Συνοδική Επιτροπή Γυναικείων Θεμάτων της Εκκλησίας της Ελλάδος - Δ' Συνδιάσκεψη Γυναικείων Εκπροσώπων Ι.Μ.* Αθήνα. Ανάκτηση από http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/woman/oria_ethelontismou.pdf
- Τσούκαλης, Λ. (2009). Όταν η παγκόσμια κρίση συναντάει την ελληνική. *Καθημερινή*.
Ανάκτηση από <http://www.kathimerini.gr/352505/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/otan-h-pagkosmia-krish-synantaei-thn-ellhnikh>

Φίλος & al., 2. (χ.χ.).

Φραγκάκη, Μ. (2009). Η Ευρωπαϊκή Ένωση ξέχασε το 1929. *Ελευθεροτυπία*. Ανάκτηση από <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=69174>

Φωτιάδη, Ι. (2015). Συνεργασία - αλληλεγγύη κατά της κρίσης. *kathimerini.gr*. Ανάκτηση από <http://www.kathimerini.gr/838705/article/epikairothta/ellada/synergasia---allhleghygh-kata-ths-krishs?fbclid=IwAROL6uskqJF-ITV0JgiCW9i6ROkCSqFwQwjYe2ZivcoTL9-qqqiySb-AyVM>

Χαρδουβέλης, Γ. (2011). Άποψη: «Το χρονικό της κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική». *Καθημερινή*. Ανάκτηση από <http://www.kathimerini.gr/421837/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/poyh-to-xroniko-ths-krishs-aitia-epiptwseis-antidraseis-prooptikh>

Παράρτημα

«Συνέντευξη από τους φορείς κοινωνικής αλληλεγγύης: Κοινωνικό Φροντιστήριο,
Κοινωνικό Παντοπωλείο στους δήμους Ναυπακτίας και Χαλκίδας»

- ❖ Φύλο:
  - ❖ Ηλικία:
  - ❖ Χρόνια προϋπηρεσίας γενικά:
  - ❖ Ειδικότητα:
1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία της υπηρεσίας στην πόλη;
  2. Ποιες είναι οι εγκαταστάσεις της δομής;
  3. Ποιο είναι το προσωπικό που απαρτίζει τη δομή σας;
  4. Σε ποια πληθυσμιακή ομάδα απευθύνεται η δομή σας;
  5. Με ποιον τρόπο μπορεί κάποιος να ενημερωθεί για εσάς;
  6. Τι παροχές προσφέρει το κέντρο στους ωφελούμενους του και με ποια συχνότητα;
  7. Ποιοι είναι οι κανονισμοί που μπορεί να εξασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία της δομής σας;
  8. Ποια είναι τα κριτήρια εισαγωγής των εξυπηρετούμενων στη συγκεκριμένη δομή;
  9. Από πού χρηματοδοτείται η δομή; Από πού αντλεί πόρους;
  10. Πιστεύετε ότι είναι ωφέλιμη η λειτουργία του Κοινωνικού Παντοπωλείου/Κοινωνικού Φροντιστηρίου στον δήμο;
  11. Θεωρείτε ότι επιτυγχάνεται ο στόχος της δομής;
  12. Σε περίοδο κρίσης έχετε δει αύξηση και περισσότερη ανταπόκριση από τον κόσμο;
  13. Υπάρχει συνεργασία με εθελοντές; Αν ναι, από ποιον φορέα προέρχονται; Ποια η ειδικότητά τους, το φύλο τους;
  14. Ποιες είναι οι αποδόσεις των μαθητών στις εξετάσεις σε σύγκριση με ιδιωτικά εκπαιδευτήρια και φροντιστήρια; Υπάρχει αριθμός επιτυχιών; Η εκπαίδευση που παρέχεται θεωρείτε πως είναι ισάξια με τα υπόλοιπα φροντιστήρια. (φροντιστήριο)
  15. Ποιες είναι οι προτάσεις σας για την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών τόσο τοπικά όσο και σε πανελλαδικό επίπεδο;